

Jarelli (Phrys.) Canapitri O. P.

Epitome super librum de Causis.

Epitome super III libros Arist. de Anima.

Tractatus de Transcendentibus.

Epitome super Metaphysicem Arist.

Venetij.

Aud Hieronym. Scotum.

1557.

Bibliotheca S. J.

Les Fontaines

CHANTILLY

P
226/101

Quarto
alto a
Gies.
Ex-S

CHRYSTOMI
IAVELLI CANAPITII
TRACTATVS
DE TRANSCENDENTIBVS,
PRAEVIVS METAPHYSICES.

In quarto, de re.
In quinto, de vero.
In sexto, de bono.

OTITIAM de transcendentibus, quam veluti ianuam in negotio metaphysico arbitramur completemur in uno tractatu, quem diuidimus in sex capita.

In primo, agendum est de ente.
In secundo, de uno.
In tertio, de aliquid.

CAPT PRIMVM.

Onsiderationem de ente diuidimus in dū.
Primo, videndū est, si est primo cognitū.
Secundo, agendū est de distinctionibus eius. pro evidentia primi tria agenda sūt.
Primo, ponitur distinctio de cognitione.
Secundo, ponitur conclusio, quam existimamus esse ad mentem D. Thomæ, & probabitur.
Tertio, adducitur opinio Scoti cum rationibus suis,
& solentur.

Aduerto

Aduerto
uersalis ap
Prima, di
uersali, vt e
Cognitio c
nibilis non
diffinibile i
hendendo, v
tingendo, v
hoc q̄ de eis
ra, & resolu
habita de re
quæ opponi
Etum confu
est qua cogr
né per resol
resolubilis i
stinctū, si pe
qua priora, c

Tertia, di
est quoddā
riorum, & s
cognoscitur
tñ penetrant
do ab inuic
fuso, vt dum
tas species,
guentes &

Quarta, c
posita præ
virtualis est
tua multor
quibus diffe

Hmōi co
objeto, vt
cognitio di
dit a potēti

Aduerte igitur quadruplicem cognitionem rei vniuersalis apud intellectum nostrum.

Prima, dicitur cognitio confusa actualis habita de re vniuersali, ut est quoddam totū diffinibile, & sic diffinitur. Cognitio confusa actualis est, qua cognoscitur res diffinibilis non penetrando, nec claro intellectu resoluendo diffinibile in partes diffinientes, sed confuse eas apprehendendo, vel obscuro intuitu pceptū rei diffinibilis, attingendo, ut quod de eis habeat ratio vel pceptus, vel diffinitio clara, & resoluta. Secunda, dicitur cognitio distincta actualis habita de re vniuersali, ut est quoddam totū diffinibile, quæ opponit cognitioni prædictæ sicut opponit distinctum confuso, & sic diffinit. Cognitio distincta actualis est qua cognoscit res diffinibilis penetrando diffinitio- ne per resolutionē in partes diffinitiuas, sic pceptus est resolubilis in aliqua priora, vel per clarū & simplicē in- stinctū, si pceptus est oīno simplex non resolubilis in alia priora, qualis est pceptus entis, ut declarabitur infra.

Tertia, dicitur cognitio confusa virtualis habita de re, ut est quoddam totū vniuersale contentium suorum infe- riorum, & sic diffinit. Cognitio confusa virtualis est qua cognoscitur res vniuersalis, ut contentua multorum, non tamen penetrando quomodo illa multa cōtineat, & quomodo ab inuicem distinguantur, sed sistitur in intuitu con- fuso, ut dum considero animal, prout sub se cōtinet mul- tas species, non tamen clare intueor differentias distin- guentes & pstituentes hīmōi species pteras sub genere.

Quarta, dicitur cognitio distincta virtualis, & est op- posita præcedente, & sic diffinitur. Cognitio distincta virtualis est qua cognoscitur res vniuersalis, ut contentua multorum penetrando quibus modis continet, & quibus differentijs contenta distinguuntur.

Hīmōi cognitiones sic ordinantur, quod prius habetur de obiecto, ut est diffinibile cognitio confusa actualis quæ cognitio distincta actualis. Intellectus n. noster qui ten- dit a potētia ad actū, & ex imperfecto ad pfectū prius ap- prehendit

OMI
PITII

S
NTIBVS,
YSICES.

transcendentia-
nuam in nego-
rbitramur com-
tractatu, quem
apita.

lum est de ente.
o.
id.

M.

uidimus in dū.
primo cognitiū.
distinctionibus
ria agenda sūt.
de cognitione.
xistimamus esse

rationibus suis,

Aduerto

TRACTATVS I.

prehendit obiectum, ut quoddam diffinibile in confuso, q^{uod} penetret distincte definitionē & partes eius, ut diffinientes, vt habetur ex primo Phys. tex. 5. secundo loco succedit cognitio distincta actualis de obiecto, ut est quoddam diffinibile, postquam n. intellectus aduertit naturam animalis esse diffinibilem, venatur distincte eius diffinitionem. tertio loco habetur de obiecto vniuersali p̄fusa virtualis prout est contentuum multorum, quarto loco habetur de obiecto vniuersali cognitio distincta virtualis ut continet multa, nā antequam distincte apprehendam quō animal continet species & quibus dījs, & constiuit, prius apprehendo in p̄fuso ipsum dici de multis, & esse i multis, alioquin in intellectu nostro cognitio perfecta p̄cederet imperfectam, quod tñ est falsum. Q m̄ ex 9. Met. via generationis imperfectiora præcedunt perfectiora, sicut pueritia præcedit iuuentutē, patet ergo quō cognitio p̄fusa actualis præcedit oēs, & ideo illud erit primo cognitum simpliciter, de quo primo habetur hūdī cognitio.

Quando ergo queritur, si ens est primo cognitum, querit de cognitione confusa actuali, prout ens est quoddam conceptibile, vt sic sensus vtrum antequam apprehendatur conceptus entis in confuso, prius apprehendatur aliquod inferius ente, vt substantia vel corpus. Pro responsione igitur pono hanc conclusionē, ens est primo cognitum ab intellectu priuato cognitione confusa actuali, quam dupliciter probo, primo, apud intellectum procedentē de imperfecto ad perfectū, conceptus imperfectissimus prior est ofi alio conceptu via generationis. Nā ex 9. Met. tex. 15. imperfecta perfectis priora sunt ex generatione, sed intellectus coniunctus cū sit potentialis ex 3. de Anima. tex. 5. procedit ab imperfecto ad perfectum. Et conceptus entis est imperfectissimus inter omnes alios conceptus, qm̄ omnes addunt super ipsum, vt patet, ergo comparantur ad ipsum sicut totum ad partem. Totum autem semper est perfectius parte includit enim partem & aliquid plus, ergo omnes alii conceptus perfectiores sunt conceptu entis, & sic sequitur conce-

D
ptum entis esse pri
alio conceptu, qui
beam conceptum
fuso apprehendo
mendo ly esse in c

Sed forte dices,
ualis sit imperfect
mo ex se est euide
p aliqua superiora

Sed contra, & p
imperfectissimus es
rimus notitiam de
gnosco hōiem soli
cognitio, & confus
iorem acquirimus
hominem per hoc
et sensitium, & et
ei debetur esse, pa
ad evidentiam esse

Secundo proba
inter prima principia
inter hac, Nam su
mal, talis est inter
complexos, quoniam
nuntur ex ente, nā
opposita entia in e
ponuntur ex termi
adducto, sed prima
ta quia ab eis omni
mo posterius sunt
taph. tex. primo et
ma principia est p

Confirmatur p
inquit, dicemus ig
primuntur in auin
tur ex alijs notioni
gnitum, modo exp

ptum

ptum entis esse priorem in intellectu coniuncto omni
alio conceptu, quare manifestum est, quod antequā ha-
beam conceptum de aliquo inferiori ab ente prius in cō-
fuso apprehendo ens dicens, ens est cui debetur esse, su-
mendo ly esse in confuso.

Sed forte dices, licet acceptus entis inquantū obiecti-
ualis sit imperfectissimus, non tñ quo ad evidentiam, im-
mo ex se est euidens & clarus, cum non possit notificari
p aliqua superiora, qm patet nihil esse superius ente.

Sed contra, & probo q̄ etiam quantum ad evidentiam
imperfectissimus est. Nam p ipsum præcise minimā acqui-
rimus notitiam de eius inferioribus. Constat, n. q̄ si co-
gnosco hoīem solū quia ei debetur esse, minimā est hæc
cognitio, & confusissima, p alios autem conceptus, ma-
iorem acquirimus notitiam, nam maius est cognoscere
hominem per hoc q̄ debetur ei esse p se & esse animatū
et lensitium, & esse rationale, quam per hoc tantum, q̄
ei debetur esse, patet igitur conceptum entis etiam quo
ad evidentiam esse imperfectissimum.

Secundo probatur eadem pclusio sic, qualis est ordo,
inter prima principia cōplexa, & ppositiones pprias, ve
inter hæc, Nam sunt opposita in eodem, & Homo est ani-
mal, talis est inter ens & alios terminos minus vñes in-
complexos, quoniam prima principia complexa compo-
nuntur ex ente, nā sensus allegati principij est. Nō sunt
opposita entia in eodem ente, principia aut propria cō-
ponuntur ex terminis minus vñibus, vt patet in exēplo
adducto, sed prima principia cōplexa sunt primo cogni-
ta quia ab eis omnis alia cognitio cōplexa pendet, ex pri-
mo poster. & sunt sicut ianua in domo ex secundo Me-
taph. tex. primo ergo, & ens ex quo componuntur pri-
ma principia est primo cognitum.

Confirmatur per Auicen. in j. sua Metaph. cap. 6. vbi
inquit, dicemus igit̄ q̄ ens & res talia sunt, q̄ statim im-
primuntur in anima prima impressione, quæ non acquiri-
tur ex alijs notioribus, patet ergo, q̄ ens est, primo co-
gnitum, modo exposito in propositione dubij.

Posita

T R A C T A T V S

Posita & manifestata via, quām tenemus ad mentē B.
 Th. adducenda est opinio Scoti, quæ h̄r in primo sent.
 dist. 3. q. 2. Aduerte igitur q̄ Scotus discordat a B. Tho.
 in duobus, quantum ad cognitionem actualē cōfusam. Pri-
 mo negat ens posse cognosci conceptu cōfuso, tenet. n.
conceptum entis esse conceptum distinctum, & clarū, &
 sic fīm Sco. de ente h̄r solum distincta actaulis cognitio
 & probat sic. **Q** uod habet conceptum oīno simplicem,
 & non resolutionē in partes, est cognoscibile solū co-
 gnitione distincta, & non confusa. H̄c patet ex p̄ditio-
 ne cognitionis confusæ, de cuius ratione est, q̄ intellectū
 feratur in conceptum resolubilem in partes, ita q̄ aliqd
cognoscat de re, & aliquid ignoret, puta q̄ cognoscat ge-
nus, & ignoret dīā, sed ens habet conceptū oīno simplicē,
non resolubilem in aliqua priora, nihil. n. est prius ente,
ergo est cognoscibile solum cognitione distincta, & nō
confusa. Ad hoc negatur maior, non enim est necesse ad
cognitionē confusam, q̄ habeat conceptus resolubilis in
partes, sed sufficit hanc disiunctiū esse verā, de cognos-
cibili cognitione cōfusa, necesse est haberi conceptū re-
solubile in partes, vel conceptū simplicē. Super quē possit
 fieri intellectus diuerso quidē intuitu, puta q̄ prius fera-
 tur super ipsum obscuro intuitu, & confuso, sicut fertur
 visus sup obiectū i crepusculo, deinde fera claro, & cer-
 to intuitu, sicut fert visus sup idē obiectū in clara luce, &
 sicut fert intellectus sup prima principia cōplexa, & te-
 runt intelligentiae sup obiectū naturale sui intellectus.
 Dico igit̄ q̄ licet ens nō habeat conceptū resolubilem in
 partes priores, cū nihil sit prius ente, tñ habet conceptum
 simplicē, super quē intellectus primo fert intuitu debili
 & obscuro, & ut sic cognoscit ens cognitione cōfusa, de-
 inde fert super eundē claro intuitu, & tūc cognoscit ens
 cognitione distincta. Deceptus igit̄ fuit Sco. quia non
 considerauit sufficienter oīa requisita ad cognitionē cō-
 fusam. Nā h̄c conceptum resolubile in partes priores,
 est necesse tñ in contentis sub ente & habentibus aliqua
 priora, i quāz refolucio fiat, qualia sunt genera & species.

specialissim
 test haberi
 de ea habeat
 ferentia, no
 priam ratio
 de penetrar
 in genus, &
 & h̄c erit c
 specialissim
 Secundo
 ne confusa,
 aut tenemus
 tem Scotus
 tribus ration
 Prima rat
 tellectionen
 intellectū po
 præcedunt at
 nem, cum no
 positis sic arg
 producunt et
 producere, q̄
 tes ad intelle
 factis, ergo p
 primo possunt
 confusus spec
 cognitione co
 ille effectus, p
 ciei specialis
 ceptus alicui
 vel corporis,
 & cum conce
 q̄ conceptus e
 net illum, & ac
 tinet concept
 agentia occurre
 re conceptus spe

specialissimæ. vnde conceditur, q[uod] de specie h[ab]mōi, nō potest haberi primo cognitio confusa, deinde distincta, nisi de ea habeatur conceptus compositus ex genere & differentia, non penetrando propriā rōnem generis, & propriam rationem dīræ, & h[ab]c erit cognitio confusa, deinde penetrando ipsum cōceptum, & reducendo distincte in genus, & dīram, considerata propria ratione vtriusq[ue], & h[ab]c erit cognitio distincta actualis, habita de specie specialissima.

Secundo tenet Scotus, q[uod] primum cognitum cognitione confusa, sit species specialissima, & nō ipsum ens, nos autem tenemus oppositum, vt s. probauimus. Conatur autem Scotus in primo sen. dist. 3.q.2. probare intentū suū tribus rationibus.

Prima ratio Scoti supponit causas concurretes ad intellectiōnē esse phantasmatā, & spēm intelligibilē, & intellectū possibilem, quae oēs sunt causæ naturales quia præcedunt actū voluntatis, voluntas n. sequitur cognitionem, cum non feratur nisi in bonū præcognitū. His suppositis sic arguit, causæ naturales q[ui] non sunt impeditæ producunt effectū perfectissimum, quem primo possunt producere, q[ui] agunt ē totum suum posse, sed concurretes ad intellectiōnē sunt causæ naturales ex suppositis factis, ergo producunt effectū perfectissimum, quem primo possunt producere, sed ille effectus est conceptus confusus speciei specialissimæ. ergo primum cognitione confusa est species specialissima. Quod autem ille effectus, perfectissimus sit conceptus confusus speciei specialissimæ, sic probat. Si est alius, puta si est conceptus alicuius magis vniuersalis, vt entis, vel substatiæ, vel corporis, tali esset perfectissimus, vt ratio prædicta, & cum conceptus speciei specialissimæ sit perfectior, q[uod] conceptus cuiuscunque magis vltis (quoniam continet illum, & addit supra ipsum, vt cōceptus hominis continet conceptum animalis, & addit rationale) Sequit[ur], q[uod] agentia a currentia ad intellectiōnē nunq[ue] poterū produce[re] cōceptū speciei specialissimæ, q[uod] est manifeste falsum, conse-

TRACTATVS I.

consequētia quidē sic probatur. Causæ naturales postquam produixerunt effectum perfectissimum nō possunt producere perfectiorem, aliter daretur quid perfectus perfectissimo, sed causæ naturales occurrētes ad intellectiōnem producunt effectum perfectissimum, vt probatū est qui secundūm te est conceptus alicuius magis communis. ergo postquam produixerunt cum non pōterunt producere conceptum speciei specialissimæ, cum sit perfectior, vt probatum est. ergo, &c.

Ad hoc pcedit totū vsq; ibi, sed ille effectus perfectissimus est conceptus speciei specialissimæ, id quidē est falso, immo est pceptus entis. Nā per spēm intelligibilem representatiuā obiecti intellectus primo intelligit, q; talis res est ens. i. cui debet esse in confuso, tñ nundū penetrando quale sit illud esse. Et talis pceptus entis est perfectissimus effectus qui possit proutnc pducei ab intellectu, nō tñ est perfectissimus absolute, sicut forma embryonis est perfectissimus effectus, quē primo pōt producere formā generantis, nō. n. dum incipit agere pōt perfectiore formā pducere, nō tñ est eius perfectissimus effectus absolute, pōt. n. in pcessu generationis pducere nobiliore formam, puta aiam sensitiuā. Et qñ Scotus probat, q; si ille pceptus non est speciei specialissimæ, nunquā pduce retur ab illis agentibus naturalibus, negatur pñctia. Er ad probationem eius dicitur, q; licet agentia naturalia non possit producere effectum perfectiore perfectissimo absolute, puta leo non potest producere effectum perfectiōrem quam sit anima leonis, quoniam illa est eius effectus perfectissimus, quem possit absolute producere, tñ pñt producere effectum perfectiōrem effectu perfectissimo. qm quid, in dictum est de forma embryonis, quæ quidem perfectissima est proutnc, quia in principio generationis, virtus generantis non potest perfectionem producere, cum hoc tñ stat, q; postea producat formā specificā longe perfectiōrem. sic dico in proposito, quod conceptus entis qui primo producitur ab intellectu, est perfectissimus secundūm quid, quia proutnc non potest pñ-

fectiōrem

ctiōrem producere effectum pñ specialissimam. Etius perfectissimam. vñ ergo conceptum magis absolute. Conceptum speciei specialissimæ, cum sit intellectu aliquis tñ est hñ, sñm. A phisica est vñcim physicales, vt et sunt vñcim in c habemus conceptum speciei specialissimæ, q dentibus, alite Metaphysica est tra Aquicen &

Ad hoc dñ, q; mus terminos. .n. est cognitio cognoscamus q solutos, & cognitentiam suorū. Oia gñalissima, est difficillima, nñ, & in hoc sensu dixit: Difficilia vñia. Nā a sensitio cognoscamus refulos, & q; meta ea non querimus distinctam in ratione inferiorum. Ec sic

Tertia ratio S magis vñia, vt en ciem specialissimam.

EPI

Etiorem producere, cum hoc tamen stat, q̄ postea producat effectum perfectiorem, qualis est conceptus speciei specialissimæ. nihil. n. prohibet produci aliquid perfectissimum & m̄ quid, non tñ perfectissimo abso- lute. vñ ergo Sco. fuisse deceptus, quia non aduertit conceptum magis viam esse perfectissimum & m̄ quid, & non absolute. Conceptum autem speciei specialissimæ esse perfectissimum absolute, ideo non potest produci ab intellectu aliquis perfectior illo, &c. Secunda ratio Scoti est hæc, s̄m Auicen. cap. 3. in j. suæ Metaphys. Meta- physica est ultima ordine doctrinæ. ergo termini meta- physicales, vt ens, unum, verum, &c. Qui sunt vñissimi, sunt ultimi in cognitione nostra. Et sic sequitur, q̄ prius habemus conceptus de minus vñibus, sicut sunt species specialissimæ, quam de magis vñiversalibus, & de trascenditibus, aliter si primo conognosceremus magis vñia, Metaphysica esset prima in ordine doctrinæ, q̄ est contra Auicen & veritatem.

Ad hoc dī, q̄ Metaph. non est inventa, vt cognoscamus terminos vñissimos, quo ad conceptus cōfusos, hæc n. est cognitio diminutissima, & imperficietissima, sed vt cognoscamus quo ad cōceptus distinctos, & claros, & resolutos, & cognoscamus eorum amplitudinem, quo ad continentiam suorum inferiorum, puta oēs modos essendi. Oia gñalissima, & quæ sub eis. Et hæc quidem cognitio est difficilissima, ideo metaphysica est ultima ordine doctrinæ, & in hoc sensu locutus est Arist. in j. suæ Metaph. cū dixit: Difficilia sunt hoi ad descendū, quæ sunt maxime vñia. Nā a sensibus sunt remotissima. Stat ergo, q̄ primo cognoscamus terminos vñissimos, quo ad conceptus cōfusos, & q̄ metaphysica sit ultima ordine doctrinæ, qm̄ in ea non querimus eorum cognitionem confusam, sed distinctam in ratione diffinitiva, & continentia suorum inferiorum. Et sic pater q̄ ratio Scotti non concludit.

Tertia ratio Scotti est hæc. Si oportet præconcipere magis vñia, vt ens & alia genera, anteq̄ concipiamus spe- ciem specialissimam, sequitur q̄ supposito singulari mo-

T R A C T A T U S

uente sensum, & stante intellectu soluto interponat mul-
tum tempus antequam cōcipiatur species specialissima
illius singularis sensati. Nam cum inter ens & species spe-
cialissimam sint multa intermedia, erit necesse præcogno-
scere omnia intermedia, cum sint vniuersaliora species spe-
cialissima. Et id non fiet nisi longo tempore, quod vide-
tur esse inconueniens.

Ad hoc dicitur, q̄ non inconuenit interponi multum
temporis, quoties descendimus ab vniuersalissimi ad
specialissima in ratione diffinitiva, qm species intelligi-
biles representat obiectum intellectui nostro, primo sub
prædicato vniuersalissimo, vt quod est ens, secundo sub
prædicato minns vniuersali, vt quod est substantia, & sic
procedendo usq; ad specialissima. Et pp has distinctas re-
presentaciones multum temporis labitur. Quod si pes-
intelligibiles representaret omnia prædicta quiditativa
statim, & æqualiter, sicut contingit in intellectu intelli-
gentiæ, tunc sine mora intellectus noster cōciperet spe-
ciem spâlissimam, quo ad omnia prædicata quiditativa.
Non ergo est inconuenies illud, quod Sco. reputat incom-
ueniens, & sic ratio sua nihil concludit contra nos. Hzc
de primo principali dicta sint, nunc agendum est de di-
visionibus entis, &c. De divisionibus entis fin q̄ ordinâ-
tur ex sui natura.

Nunc assignandæ sunt divisiones entis, vt ens est, &
videndum, quæ prioritas sit inter eas, & agemus tria.

Primo, assignabuntur divisiones entis ordinate secun-
dum viam B. Tho.

Secundo, assignabuntur fin viam Scoti.

Tertio, adducenr rônes Scoti, & solident. Quid de his
& earum ordine senserit Auer. nihil terminatum inuenio.

Prima diuisio. Ens primo diuidit in ens reale, & ens
rationis, quid sit utrumque declarabo, sed nota in primis,
q̄ hzc diuisio non est propriæ Metaph. quærimus. n. hic
divisiones entis subiecti Meta. q̄ ut probauimus in qua-
tionibus nostris metaphysicalibus est solum ens reale,
cū sic scia realis. Itē nō est diuisio entis vniuocæ, vt ana-

logie,

logie, &
de ente
vocis in
tio de d
membr
quibus

Adu
vt distin
(de mem
num do
intellect
in aliquo

Dico
ma cau
mentar
fa sunt e
ta remo

Dico
in aliquo
biles, &
lectu, &
nibus co
primo at

6. Meta
se in ani
diuersita
ctu, & en
veritate
camento
in 6. Met
tantum e
reali, vt i
ligendi, &
reale, de
scientia i

Terti
tate cu

loge, sed aquiuoce sumpti. Ens n. prædicatur aquiuoce de ente reali, & de ente rationis, vnde potius est diuisio vocis in sua significata. Tamen ut habeatur plena cognitio de diuisiōibus entis vniuersalissime sumpti, vt rursum membrū huius diuisiōnis pertractabimus, declarates in quibus proprie differunt ens reale, & ens rationis.

Aduerte igitur, q̄ ens reale vniuersalissime sumptum, vt distinguitur contra ens rationis propriissime dictum (de mente Heruei in 3. quol. q̄ i. quē in hac mā, vt rursum doctorem sequor) est omne quod habet esse extra intellectum, vel producitur a causa effectua reali, & est in aliquo subiectu.

Dico primo, q̄ habet esse extra intellectum, sicut prima causa, & intelligentia, & coelum, & clementia, & elementaria, & accidentia naturalia, quae ab omnibus cōfessa sunt esse entia realia, eo q̄ habent esse in rerum natura remoto omni opere intellectus.

Dico secundo, vel producitur a causa effectua, & est in aliquo subiectu. Id quidē dico, pp species intelligibles, & actus intelligendi conceptus formatos ab intellectu, & habitus scientificos, & volitiones, de quibus omnibus constat, quod non habent esse extra animam, ideo vñ primo aspectu, q̄ sit ens rationis de mente Philosophi in 6. Metaph. tex. 8. vbi ponit ens rationis quod habet esse in anima, & intendit illi c, vt inquit Cōmēt. declarare diuersitatem duorum entium, scilicet quod est in intellectu, & entis quod est extra intellectum, &c. Et tñ in rei veritate sunt entia realia. Primo, quia locantur in prædicamento qualitatis, in quo non locatur nisi ens reale, q̄a in 6. Metaph. tex. 8. ens diuisum in 10. prædicamenta, est tantum ens reale. Secundo, quia consideratur a scientia reali, vt in lib. 3. de aia, vbi agitur de specie, & actu intelligendi, &c. In scientia autē reali non cōsideratur nisi ens reale, denominat. n. realis a subiecto reali, sicut logica dicitur scientia rationalis a subiecto, quod est ens rationis.

Tertio, quia accidentia animæ habent nobiliorem causam, cum sint in subiecto nobiliori, q̄ accidentia cor-

T R A C T A T U S

potea, sed ista, putta caliditas, frigiditas, &c. sunt entia rea-
lia, ut ab omnibus conceditur. ergo & accidentia anima
quaia sunt species, actus intelligendi, diffinitio, habitus
scientificus, sunt entia realia.

Sed forte dices, non habent esse extra animam, ergo
nō sunt ens reale, præcipue quia Philosophus in 6. Ma-
taph. tex. 8. distinguit ens rationis ab ente reali per hoc,
quod est habere esse in anima.

Rifiso, vt dicemus. I. iv. h̄c esse in anima, non est tota-
lis ratio entis rationis cōdistincta ē ens reale, sed est hac
h̄c esse in anima, solum obiective, & nō subiective, nec
esse ab aliquo effective, & qm̄ p̄dicta efficiuntur ab in-
tellectu, & in eodem sunt subiective, ideo licet sint in in-
tellectu, tñ sunt entia realia. Dictum aut̄ Ph̄i adductum,
intelligendum est non de omni quod quocūq; modo est
in intellectu, sed de vero & falso quod consilit in cōpo-
sitione, & diuisione intellectus. Quod propriissime ens
rationis dicitur, vt dicemus. I. patet igitur quid sit ens
reale communissime sumptum.

Et aut̄ rationis sumptum propriissime, & vt distingui-
tur h̄ens reale, est illud q̄ in nullo est subiective, sed cō-
sequitur rē, vt est obiective in intellectu, pro cuius eu-
identia aduerte triplicem modum existendi in intellectu.

Primo, vt in subiecto, sic sp̄es, & actus intelligendi, &
scientia sunt in intellectu, vt in subiecto, & ideo sunt en-
tia realia, vt declarauimus in p̄cedentib. Secundo obiecti-
ve, & est illud quod offertur intellectui, vt obiectu intel-
ligibile, nō tñ est subiective in eo, nā sicut visui, offertur
color, qui non in visu, sed in corpore colorato est subie-
ctive, & tñ dī esse obiective ī visu, quia obijcitur visui, vt
est in suo prospectu, ita intellectui offertur res intelligi-
bilis, vt obiectu potētia, nō tñ est subiective ī intellectu
sed habet esse ad extra, nō. n. lapis est in aia, sed sp̄es ex.
de aia: tex. 38. Dī tñ esse obiective in intellectu, put ei
obijcitur, & est in suo prospectu sicut obiectu propriæ po-
tētia obijcit. Et hoc mō tam ens reale, quā ens rationis,
tā priuationes, q̄ negationes possunt esse obiective in in-
tellectu,

tellectu, prout
dum inuenimus
biective, hoc mō
ti reali, quām ei
Tertio, aliqui
sequens nām, re-
si debet intelligi
bus individua-
te, aut Platone,
ergo & indistinc-
tū inquantū habet
& distincta, sed
depurata co-
tantem nām rei,
& indistinctione
intellectui appella-
guitar contra en-
tio obiective, su-
neris, vel speciei
vī cōis & indisti-
dicabilem de mu-
tis tales modi sin-
& indistinctio, nō
bus, nec causant
actum intelligi
objeicitur intellectu-
lis, quām intelligi
ue in intellectu.
a parte intellectu
medium, si sunt
habent esse in sin-
vt distinguitur co-
data de ente rati-
ctive, sed conseq-
Sicut cognoscib
Sed aduerte, q̄
& secundam, &c.

tellectu, prout sunt intelligibilia ab eo. Et yfg; huc nundum inuenimus propriissimum ens rationis, qm esse obiectue, hoc modo in intellectu pot conuenire tam enti reali, quam enti rationis, cu vtrunque sit intelligibile.

Tertio, aliquid est in intellectu, sicut quidam modis sequens nam rei ut obiectus intellectui, y. g. na hominis si debet intelligi, oportet ut obiectatur sine conditionibus individualibus, non in quantum habet esse in Sorte, aut Platone, sed ut quoddam coe & indistinctum, cōitas ergo & indistinctio consequuntur nam intelligibile no inquantu habet esse in singularibus, sic n. est individualia & distincta, sed inquantu obiectus intellectui per speciem depuratam a conditionibus individualibus, & representantem nam rei in universalis. Et tale modu. i. tale cōitate & indistinctione, quæ consequuntur nam rei obiectam intellectui appellamus propriissime ens rationis, ut distinguatur contra ens reale. Quod quidem dr. Secunda obiectue, super quam fundat intellectus conceptu generis, vel speciei, na ex hoc q; na rei obiectitur intellectui, ut cōis & indistincta, intellectus apprehendit ea, ut prædicabile de multis differentibus specie, vel numero. Et q; tales modi sint vere ens rationis, probat sic. Illa cōitas & indistinctio, no quenam rei, ut habet esse in singularibus, nec causant ab intellectu possibili, immo præcedunt actum intelligendi, prius n. na rei in coi, & non, ut hac obiectitur intellectui per receptionem speciei intelligibilis, quam intelligatur, ergo illi modo non sunt subiectue in intellectu. Quod n. subiectue est in eo causatum est a parte intellectua, si non sunt obiectue, quia non datur medium, si sunt obiectue in intellectu, & nullo modo habent esse in singularibus, ergo sunt vere ens rationis, ut distinguitur contra ens reale, hac enim est diffinitio data de ente rationis. s. Et illud quod in nullo est subiectue, sed consequitur res rem, ut est obiecta intellectui. Sicut cognoscibile obiectitur potentia cognoscitur. Sed aduerte, q; talis consecutio potest fieri ad primam, & secundam, & tertiam operationem, & diversificari no-

T R A C T A T V S

minatio, nam si sit consecutio per primam operationem, nominatur ens rationis, his terminis, genus, species singularis, &c.

Si per secundam operationem, nominatur his terminis, subjectum, praedicatum, &c.

Si per tertiam operationem, nominatur his terminis, consequentia, antecedens, consequens, maior, minor, &c. Et huiusmodi considerantur in logica, cuius aliqua pars pertractat de ente rationis iuxta primam operationem, ut in univeris aliis aliquam de ente rationis iuxta secundam, ut in libro peri hermenias, aliqua de ente rationis iuxta tertiam operationem, ut in arte noua. Haec de prima divisione entis communissime sumpta dicta sint.

Prætermissa ente rationis quod est de consideratione logici immorandum est in divisionibus entis realis, cuius prima diuisio erit haec. Ens reale aliud per se, aliud praecidens, & quidem quod haec sit prima diuisio eius, patet per Com. in 6. Met. commen. j. vbi inquit. Ens primo in hac duo dividit. In ens quod est præle, & in ens quod est præaccens.

Ens autem per se est duplex, 1. secundum naturam suam & secundum causalitatem.

Ens per se secundum naturam suam est illud cuius natura est simplex, vel si est composita componentia sunt eiusdem praedicamenti, quorum unum est, ut potentia, alterum ut actus. Ratione primi, Deus & intelligentia, secundi unam opinionem non distinguentem inter esse & essentiam, & omnes formæ substantiales & accidentales, dicuntur ens per se, quia non componuntur intrinsecus ex partibus essentialibus, sed sunt entia simplicia.

Ratione secundi, oes substantiae corporeæ superiores incorruptibiles, & inferiores corruptibles, tamen elementata, sunt entia per se, quia licet sint entia composite, tamen partes componentes, sunt in eodem praedicamento, tam in forma eorum, quam in materia sunt reducibile in praedicamento substantia, ex quibus una est potentia, forma est actus, & ideo ex eis fit unum per se, sicut Philosophum in 2. de anima, rex. 7. & in 8. Metaphys. ex. 13.

simili-

D.
similiter quia sicut
composita ex esse
& esse & essentia
& esse comparatur
Quoniam esse ei
dicimus in cap. vi.

Ens per se est
tamen a causa per se
potest adiuvium co
causalitatem, depe
scator est, & anima
causa formalis cui
se elementorum, c
dicina est effectus
dis ordinatur, n. ad

Ens per acciden
dam est ens per acci
dam autem secundum

Ens per acciden
posita, ex entibus di
accidit alteri, vel di
mo visibilis est ens
sicut viam nostram, o
qualitas propter en
tum potest inueniri
musicum album est
cidit musico, & virtus
est enim inueniri. H
tus, & dato, quod in al
tri sine altero, adhuc
modo sunt diversi for
es ens per acciden

Ens per acciden
talis, & ut sic domi
cunum musicum inqu
adicator, & sic om

similiter quia & in viam D. Th. omnes intelligentiae sunt
composite ex esse & essentia, dicuntur entia per se, quia
& esse & essentia earum sunt in eodem praedicamento.
& esse comparatur ad essentiam, sicut actus ad potentiam.
Quoniam esse est prima actualitas, qua res existit, ut
dicemus in cap. vlt. huius tractatus.

Ens per se in causalitatem, est omnis effectus dependens a causa per se inservienti in effectum, & est talis, puta aedificium comparatum aedificatori est ens per se in causalitatem, dependet n. ab aedificatore in quantum aedificator est, & animatum est effectus per se animae, quae est causa formalis eiusdem, & elementatum est effectus per se elementorum, cum sint illius cause materiales, sic medicina est effectus per se sanitatis in genere causa finalis, ordinatur n. ad sanitatem, ut ad finem per se intentum.

Ens per accidens dividitur, sicut ens per se, nam quoddam est ens per accidens secundum naturam suam, quoddam autem secundum causalitatem.

Ens per accidens secundum naturam suam est res composta, ex entibus diversorum generum, vel quorum unum accidit alteri, vel duo accidunt tertio, propter primum hominem visibilis est ens per accidens apud metaphysicum, quoniam in viam nostram, cum sit homo substantia, visibilitas est qualitas, propter ipsum, homo albus est ens per accidens, quoniam potest inueniri homo sine albedine, propter tertium musicum album est ens per accidens, quoniam album accidit musico, & vice versa accidit tertio, puta homini, potest enim inueniri homo qui non est albus, neque musicus, & dato, quoniam aliqua specie unum non posset inueniri sine altero, adhuc constitueretur ens per accidens, dummodo sint diversorum generum, propter quod nix alba est ens per accidens ratione diversorum generum.

Ens per accidens in causalitatem, est omnis effectus dependens a causa non causante ipsum, in quantum est talis, & ut sic domus est effectus per accidens musici, non enim musicum in quantum musicum aedificat, sed in quantum aedificator, & sic omnis effectus fortuitus, & casualis est.

T R A C T A T V S

Ens per accidens, quia est a causa non intendeante ratione effectum, ut inventio thesauri, non n. est a fodiere sepulchrum, inquantu fodiens sepulchrum, sed est praeter eius intentionem, & de hoc ente per accidens habetur in 2. Ph. ix. 48. & in 6. Metaph. cx. 4. vbi determinat Philo- phus, quod de eo non est scientia. Quod quomodo verum declarabimus in questionibus Met. super librum sex- tum. Hæc pro presenti diuisione entis realis dicta sunt.

Secunda diuisiō entis realis sit hæc. Aliud absolutum, aliud respectuum, & quidem quod hæc diuisiō non possit esse entis diuisiō in ens reale & ens rationis, declarat sic, Omne ens rationis propriissime sumptum, ut de eo supra locuti sumus ad mentem Hieraei, est formaliter respectus rationis dicitur modum consequentem rem, obiectum in intellectu, qui modus est indistinctio & co- municabilitas naturæ intelligibilis, ut offert intellectui, constat autem hinc indistinctio, & incomunicabilitatem esse respectus rationis, quia non conueniunt rei, ut habet esse ad extra, sed ut obiectum intellectui, erit ergo hæc diuisiō solius entis realis. Et utraq; pars sic declarat.

Ens absolutum est illud quod dicitur ad seipsum, vel cuius esse non consistit in sola habitudine ad alterum, & sic omnes substantiae sunt entia absoluta, non n. esse animalis aut hominis, aut lapidis, consistit in habitudine, de accidentibus aut non ut ita clarum, quoniam cum eorum esse sit in esse, ut confitetur in habitudine ad subiectum, quod tamen non est verum, nam aliud est esse ens respectuum, & aliud est concipi conceptu relatio, statim n. esse ens absolutum, quia non concipiatur conceptu relatio, nam scientia est qualitas absoluta, & tamen concipiatur in ordine ad scibile, sic in proposito, licet accidens in sua ratione respiciatur subiectum, non tamen sequitur omne accidens esse essentialiter ens respectuum, alii nullum accidens diceret perfectionem.

Et si fiat obiectio, quia omnis substantia praeter primam est effectus, sustinendo Deum esse causam effectuum omnium entium, sed effectus dicit ordinem ad causam, ergo videtur omnis substantia esse ens respectuum & non absolutum.

Respondeo

Respondit primam sequentias sua, non potest n. intellegi esse sine causa, non possit respectum, habet respectus absolute.

Ens respectum dicitur, vel est respectum, vel dominus, & respectus rationis tantum, quia non sinistrum infundetur de potentia motus, propter trias reales locum, inquit enim principium dextrum & iesum est in columna lectus apparetne cuius dicitur. Est igitur consurgens a hensionem in damentum ei.

Primo, q. Secundo,

Tertio, q.

Ad evidenter se, ut testatur esse ens reale tem apprehendere.

Respondeo & dico, q̄ ad omnem substantiam præter primam sequitur quidam respectus causalitatis, vt proprietas sua, non tñ est de quiditatua ratione formalis ipsius. Pot. n. intelligi substantia sine tali respectu, licet nō possit esse sine eo. Sicut pot. intelligi homo sine visibili, licet non possit esse sine eo, illud autem quod essentialiter est ens respectuum, non pot. intelligi, nec diffiniri sine eo, ad quod habet respectum, unde nihil prohibet substantia creatá esse ens absolutum, & tñ ad eā consequi respectum causalitatis.

Ens respectuum est illud quod ad alterum, s̄m suum esse dñ, vel est illud quod in sua quiditatua ratione dicit respectum, vel ordinem, ad alterum, vt pater, filius, seruus, dominus, &c. Sed aduerte, q̄ ille respectus aliquando est rationis tantum, alioq̄ est realis. Tunc est rationis tantum, qm̄ non habet fundamentum reale, vt dextrum & sinistrum in columna, qm̄ nihil reale est in ea, super quod fundetur dexteritas. Huiusmodi enim fundamentum est potentia motiva, s̄m locum, quæ in solis animatis recipit. Propterea Arist. in 2. coeli. tex. 13. vt seruaret differentias reales locales in coelo, posuit cœlum esse animatum, inquit enim. Est autem cœlum animatum, & habet motus principium manifestum, qm̄ habet sursum & deorsum, dextrum & sinistrum. Qm̄ igitur potentia motiva non est in columna, non dicitur realiter dextra, sed quia intellectus apprehendit eam, vt terminante respectum ratione cuius dicitur columna dextra, vel sinistra, ipsi animati. Est igitur dexteritas hmoi relatio rationis, vt pote non conlurgens ex natura rei, sed consequens solam apprehensionem intellectus. Tunc vero est realis quando fundamentum est reale. Pro cuius notitia dicemus tria.

Primo, q̄ aliqua relatio est realis.

Secundo, q̄ aliqua est realis non mutua.

Tertio, q̄ aliqua est realis mutua.

Ad evidentiā primi, aduerte opinionē quorundam suis, vt testatur Averroes in 12. Met. cōm. 19. relationē nō esse ens reale, sed esse ex secundis intellectis. i. consequētē apprehensionem intellectus intelligentis plura, & compa-

endente talē
fodiētē sepul-
est præter eius
betur in 2. Ph.
inat Philolo-
quomodo veni-
er librum sex-
alis dicta sine
ud. absolutum,
visio non pol-
omis, declarat
tum, vt de eo
formaliter re-
centem rem, vt
lūctio &c. co-
rit intellectui,
municabilita-
eniuunt rei, vt
tui, erit ergo
s sic declarab-
tum, vel cuius
rū, & sic om-
esse animalis
dine, de acci-
tum esse sit in
m, quod tñ nō
i, & aliud est
absolutū, q̄ tñ
a est qualitas
ile, sic in pro-
ciatur subie-
le, essentiali-
et pfectiōnē.
xter primā
ffectiūā om-
ani, ergo vi-
on absolutū.
Respondeo

T R A C T A T V S

comparantis ea adinuicem, ita q̄ remota comparatio
ne intellectus nulla esset relatio, sed contra eā arguit sic.
Relatio constituit vnum prædicamentū, ergo est aliqua
relatio realis, qm̄ ex sexto Met. tex. 8. ens diuisum in de-
cem prædicamenta, est ens extra anima, p̄ttere a aliqua
relatio est de perfectione vniuersi, qm̄ apud Arist. in 12.
Met. tex. 52. sicut ordo in exercitu, p̄t de perfectione ei-
ita ordo qui est in rebus, prout vna ordinatur ad alias &
omnes ad primum, est bonum, & perfectio vniuersi, hic
ordo aut̄ est relatio, vt pater, & est ens reale, aliter per-
fectio entis realis dependet ab ente rationis, ex conse-
quenti prius dependet a posteriori, & effectus esset
nobilior causa, ergo manifestū est dari relationē realē.

Ad evidentiam secundi aduerte, q̄ aliqua relatio realis
est, in qua vnum extremū de pendet ab altero, sed nō ecd
uerso, vt patet in 5. Met. cap. ad aliquid, vt inquit Arist.
Mensurabile vero, & scibile, & intellectuale, eo q̄ aliud
dī ad ipsum ad aliquid dñit, sed non q̄ illa ad aliud, &c.

Et intendit, y inter scientiā, & scibile, est relatio rea-
lis ex parte scientiæ, dependet enim scientia a scibili re-
aliter, sed non econuerso, potest enim esse scibile, & ca-
men de eo non habeatur scientia. Non autem potest es-
se scientia sine scibili, sicut non potest esse visio sine vi-
bili, similiter inter mensuram & mensuratum, est relatio
realis, ex parte mensurati, quoniam in ratione mensuran-
di passiue pendet a mensura, non autem econuerso.

Et quidem, q̄ hæc relatio sit realis, manifestatur quo-
niam ibi est realis dependentia, & ordo, ibi est relatio
realis, vt ex se patet, sed inter scientiam & scibile, ex par-
te scientiæ, & inter mensuram & mensuratum, ex parte
mensurari, est dependentia realis, vt declarauimus. Er-
go talis relatio est realis, licet non mutua.

Ad evidentiam tertij, aduerte, q̄ illa est realis mutua,
qua in utroque extremo est realis, & in utroq; habet fun-
damentum reale. Et hæc s̄m Arist. in 5. Metaph. cap. ad
aliquid fundatur, vel super quantitatē, vt a qualitas, vel
in qualitas, & omnes proportiones numerales, vel sup-
qualita-

qualitate, vt simili-
& passionē, vt pa-
Qua quidem rel-
Primo, q̄ virtu-
aliter, ab alio di-
nos est relatio te-
cet dici possit en-
dit. Nam ex 4. Mi-
Secundo, q̄ vi-
tia ab inui-
dist-
tia, & actu ab intu-
tudinis, defectione
ter partes ipsas n-
bent esse actu dist-
existunt. Nec vna
in actu, dum com-
Tertio, q̄ sunt
quasi si necesse, c-
nā inter solem ge-
tio realis in secun-
stat, q̄ non sunt e-
iusdē ordinis. i. ex-
cut A, ex se ordin-
lis ordo seruat in-
finitas, ab inui-
dentia, in ratione
omni agens s̄m &
cit passum actuan-
sum reducit agen-
tis, propter p-
gens actu, q̄ agen-
tiam causam, & e-
agens primum in
perfectum, & acti-
tex, i. propter qu-
ne eius productu-
sio prima causa.

qualitate, ut similitudo & dissimilitudo, vel super actionem, & passionem, ut paternitas, & filiatio, dominus & seruitus. Quia quidem relatio, tres conditiones requirit.

Primo, q[uod] verunque extremū sīt ens reale, & unū realiter, ab alio distinctum pp q[uod] inter ens, & non ens, non est relatio realis, quia non ens, non est ens reale, licet diel possit ens rationis, prout ab intellectu apprehendit. Nam ex 4. Met. tex. 2. non ens esse, non ens dicemus.

Secundo, q[uod] verunque extreūm sit ens actu, & sint actus ab invicē distincta, pp hoc inter duo alba actus existentia, & actus ab invicē distincta est mutua relatio similitudinis, de se clūm aut huius, inter totum, & partes, & inter partes ipsas non est mutua relatio, quia partes non habent esse actu distinctū ab esse totius, sed per esse totius existunt. Nec una habet esse distinctū ab alia, cū nō sint in actu, dum componunt totum, licet actu componane.

Tertio, q[uod] sint eiusdem ordinis, q[uod] non sic intelligas, quasi sit necesse, q[uod] sint eiusdem generis praedicamentalis, nā inter se generantur & rāna genitā est mutua relatio realis in secundo modo relatiōnū ex 5. Met. & tñ cōstat, q[uod] non sunt eiusdem generis, intelligas ergo, q[uod] sint eiusdem ordinis. i. ex hā sua sint ad invicē ordinata, ita q[uod] sicut A, ex se ordinat ad B, ita B, ex se ordinat ad A, & talis ordo seruat inter eos numeros, & qualitates continuas finitas, ad invicē comparatas, vel q[uod] mutua habeant dependentias, in ratione perfectiua, quae conditio seruat inter omnē agens. Em & suum passum, nam sicut agens perficit passum actuando ipsum, sic ex eo q[uod] agens agit in passum reducit agens, de potentia agens ad actu agens, ex opere ēr propter passum perficit agens, perfectius est. h. agens actu, q[uod] agens in potentia. Ex quo sequit, q[uod] inter pri- mā causam, & effectum suū non est relatio mutua, q[uod] agens primum non perficitur actione sua, cum sit ex se perfectum, & actio sua, sit tua substantia, ex 12. Metaph. tex. 5, i. propter quod em viam B. Tl. prima causa & omne eius productum, non sunt eiusdem ordinis, cum perfe- ctio prime cause nulla modo pendeat ex suo proprio.

Hac

T R A C T A T U S

Hæc de secunda diuisione entis realis sic dicta.
Tertia diuisio entis realis est hæc. Quodlibet ens reale est vnum vel multa. Ad evidentiam huius dico duo.
Primo, quomodo est sufficiens.
Secundo, quomodo datur per opposita.

Quantum ad primum aduertere, q̄ quodlibet ens, vel est in diuisum in se, & diuisum a quolibet alio, & sic est vnum, hæc n. est propria ratio vnius intrinseca. Em. Com. in 5. Met. cap. de uno, & in 10. lib. comm. 3. vbi inquit, hoc nomen vnum s̄m q̄ est vnum, est illud quod non dividit aliquo modo, & notaret dicit, s̄m q̄ est vnum, non n. est necesse, q̄ est vnum esse omnibus modis. vnum, dantur. n. gradus, nam est quoddam ens, quod in se nullā penitus continet pluralitatem absolutā, & hoc est maxime & omnino vnu, & est conditio primi principij, ex 2. Met. tex. 5. Quoddam aut̄ est, quod licet actu non habeat diuisionē, pot̄ tñ diuidi in plura, sicut omne ens corporeū, vel pot̄ habere compositionē, saltem substantiæ & accidentis, vt omne ens circa primā causam, cuius actio & proprietates non sunt substantia, sed accidens, & ideo nullū praeter primū ens est maxime vnu. Pot̄ ergo dici vnu & multa, vnu quidem inquantū est actu indiuisum & indistinctum. Multa vero inquantum diuersitatē aliquā, vel compositionem substantialē, siue accidentalē secum comparatur, vel est diuisum in seipso, ita q̄ plura continet, quorum vnum non est alterū realiter, & sic est multa. Dico aut̄ realiter, qm̄ si illa plura distinguantur solum ratione non pot̄ dici multa, nisi Em. quid. i. Em rationem vnde qm̄ in centro finis & principium distinguuntur solū ratione non dicitur centū esse multa, sed vnum. Et qm̄ gens, & differentia distinguuntur solum ratione, species constituta non dicitur esse multa, sed vnum. Oppositor aut̄ modo si distinguantur realiter, & habeant esse actu distinctum dñr esse actu multa, sicut duo lapides, duæ albedines, &c. Si aut̄ non habent esse actu distinctum, sed solū potentia, dñr esse multa in potentia, sicut partes dñi cōponunt totū, patet ergo hanc diuisionem esse sufficientem.

Quantum

D
Quantum ad tis sunt opposita, q̄ est principium do opponitur vnu alio modo vnum t̄i. Nam vnum nun Primo, inquantu vni. n. primo compa 2. & vt sic opponit relativa, sicut principi totum, & magis pro Omnis enim numer Metaph. tex. 2.

Secundo, cōsider hoc iterum duplicitate.

Primo, cum p̄cepta qualibet speciem, vt sp̄em distinctam multitudini numerarum oppositione dispara species eiusdem generis, quia ex 10. i. tuuntur ex p̄ijs diff. quas species constit.

Secundo, considerum species distinctarum est constitutum etiam possumus constiunt species distinctatū sex, & vt sic numerarum multitudini numeraliter trariatur constituto, Et in hac consideratiō teria autem non habetaria, nisi forte oppositum principium, & pri vnum & multa numer

Quantum ad ēm, vt scias quō membra huius diuisio-
nis sunt opposita, aduerte, q̄ cum sit duplex vnum, s. vnū,
q̄ est principium numeri: & vnum transcendēs, alio mo-
do opponitur vnum numerale multitudini numerali, &
alio modo vnum transcendens multitudini transcen-
di. Nam vnum numerale dupliciter consideratur.

Primo, inquantum ad ipsum p̄sequitur ratio mensuræ,
vni. n. primo competit ratio mensuræ, ex 10. Metaph. tex.
2. & vt sic opponitur multitudini numerali oppositione
relatiua, sicut principium ad principiatum, sicut pars ad
totum, & magis proprie, sicut mensura ad mensuratum.
Omnis enim numerus mensuratur unitate, ex decimo,
Metaph. tex. 2.

Secundo, cōsideratur ēm id, q̄ est vnum, vt vnum : &
hoc iterum dupliciter.

Primo, cum præcisione. i. inquantum est species distin-
cta a qualibet specie numeri, sicut ēt p̄sideramus dualita-
tem, vt spēm distinctam a quaternario, & vt sic opponit
multitudini numerali considerate ēm qualibet speciem
oppositione disparata, quæ feruatur inter quascūq; duas
species eiusdem generis, quæ reducitur ad oppositionē
triā, quia ex 10. Metaph. tex. 24. duæ species consti-
tuunt ex trijs differētijs diuisiuis eiusdem generis, pp
quas species constitutæ dicuntur opponi contrarie.

Secundo, consideratur sine præcisione. i. non inquan-
tum species distinctæ ab omni specie numeri, sed inquan-
tum est constitutum numeri aliquoties sumptum, sicut
etiam possumus considerare duo, & tria, non inquantum
sunt species distinctæ contra sex, sed inquantum consti-
tuunt sex, & vt sic nulla oppositione contraria opponit
multitudini numerali, nullum enim constitutum con-
trariatur constituto, aliter non constitueret cōstitutum.
Et in hac consideratione, vnum est materia numeri, ma-
teria autem non habet oppositionem ad id cōpius est ma-
teria, nisi forte oppositionem relatiuam, qualis est in-
ter principium, & principiatum. Parat igitur, quomodo
vnum & multa numeraliter opponuntur.

Vnum

TRACTATVS

Vnum vero sumptum transcenderter opponitur multitudini transcendentis priuatione, qm cum vnum sit ens in diuisum, importat formaliter indiuisione, multitudo vero importat diuisione, qm multa sunt, quorum vnu nō est aliud, indiuisio autem, & diuisio se hfit, vt priuatio, & habitus, ergo vnum & multa transcenderter sumpta, opponuntur priuatione, & confirmatur per Arist. in top. metaph. tex. 9. vbi & Cóm. inquit. Manifestū est, qd vnum opponitur pluri s in hunc modum. s. habitum, & priuationem, indiuisibilitas. n. est priuatio diuisibilitatis.

Tu tamen aduerte, qd vnum nō est priuatio illius multitudinis, quam cōstituit, quia respectu illius est pars cōstitutiua, ut diximus, sed multitudinis, quæ negatur esse, in eo quod est vnum: non n. de ratione sua, vnum negat oēm diuisiōnem, sed tm eā, quæ esset in ipso, si non esset vnum. Pari ratione negat oēm multitudinem sibi intrinsecam inquantum vnum: extrinsecā autē nō, immo ut diximus, eam constituit: omnis. n. pluralitas ab vnitate descendit, patet igitur, quomodo præsens diuisio datur per opposita, siue sumuntur vnum, & multa numeratice, siue transcenderter.

Quarta diuisio entis realis est in quinque transcendentia, de quibus considerabimus tria.

Primo, quō distinguant ab ente, cū nō sint synonymi.
Secundo, quid addant super ens.

Tertio, quem ordinem habeant inter se.

Pro evidentiā primi, pono tres conclusiones. Primi conclusio, transcendentia non distinguuntur realiter ab ente. In hac conclusione omnes metaphysici conueniunt, quæ tamen probatur dupli ratione.

Primo, quia de eis nō prædicaretur ens tam in abstracto, qd in concreto, quod ideo dico, qm: & si accidens distinctū realiter a subiecto prædicetur de subiecto in concreto, non tamen in abstracto (falsum est. n. q. Plato in albedo) constat autem qd ens in abstracto, & in concreto prædicatur de transcendentibus, nam bonum est ens & est unitas, ergo, &c.

Secundo,

Secundo, ens aliquod re duo entia real vnum includit ut homo & ho quod reale sup tia, sicut homo dens, aut subst. S. Arist. in 3. M stantia, quia tra ente. Qd, n ris, non conuer transcedentia ment. inquit in ecōverso. Et q transcendentib accidens sint de teretur cum en nibus, cum sine.

Secunda con ab ente ex natura distincio realis, n est Sco. in j. sent intellectus, ergo et non distinguuntur rei. Nec valet rati re intellectus, v quam ratione, cu eorum obiecta d & bonū, ergo distin tur, qm ex secundatur per obiecta, et tem & intellectu intellectus, & vo guentur. sit ens, valet, quo diam i stinguuntur, nō sa

Secundo, si distinguuntur realiter ab ente addunt super ens aliquod reale. Quia non distinguuntur realiter, aut sunt duo entia realia penitus distincta, ut duo supposita, aut unum includit aliquod reale, quod non concludit alterum, ut homo & homo albus, sed transcendentia non addunt aliud reale super ens, quia tale additum, aut esset differentia, sicut homo addit rationale super animal, aut esset accidentis, aut substantia, non addit dicam, quia ens esset genus. Sed Arist. in 3. Metaph. tex. 10. non addunt accidentes, nec substantia, quia transcendentia non praedicarentur de quolibet ente. Quod non addit super ens, aliquid determinati generis, non conuertitur cum ente, ut patet. Constat autem transcendentia praedicari de quolibet ente, unde & Comment. inquit in 4. Metaph. cōm. 3. omne ens est unum, & cōuerso. Et quod dico de uno, intelligendum est de alijs transcendentibus. Cum igitur substantia, & quodlibet accidentis sint determinati generis, sequitur quod non conuerteretur cum ente, cuius tamen oppositum est cōcessum ab omnibus, cum sint passiones conuertibles cum ente.

Secunda conclusio: transcendentia non distinguuntur ab ente ex natura rei, quia distinctio ex natura rei est distinctio realis, nam per auctorem huius distinctionis, qui est Scot. in 1. sent. dist. 8. est distinctio in re ante opus intellectus, ergo est realis, sed ex conclusione precedentis non distinguuntur realiter ab ente, ergo nec ex natura rei. Nec valet ratio Scoti, quae est haec. Secluso omni operi intellectus, voluntas, & intellectus distinguuntur plus quam ratione, cum habeant distinctas operationes, ergo eorum obiecta distinguuntur, plus quam ratione, quae sunt ens & bonum, ergo distinguuntur ex natura rei. Antea vero sic probatur, quia ex secundo de anima: tex. 33. potestis distinguuntur per obiecta, ergo qualis est distinctio inter voluntatem & intellectum, talis erit inter ens, & bonum: cum ergo intellectus, & voluntas distinguatur, ex natura rei distinguuntur. sit ens, & bonum. Haec ratio in via B. Th. non valeret, quoniam intellectus, & voluntas, secundum nos distinguuntur, non solu ex natura rei, sed etiam realiter, negamus.

Secundo,

T R A C T A T V S

mus autem esse necessariam tantam distinctionē in obiectis, quantā ponimus in potentijs. Nec hoc dixit Aristoteles. Nā ad causandā distinctionem realē in potentijs, sufficit distinctio formalis, vel rationis in obiectis, sicut ad causandam distinctionē specificā, & realē in duabus scientijs, sufficit distinctio formalis in obiecto, eadem n. res sub diuersa ratione formali, a distinctis scientiis consideratur, sicut terra ab Astrologo & a Physico.

Et si quæras, quō eadem res pót sub diuersa ratione est obiectū, intellectus & voluntatis, dico id esse, qm̄ ea- dem res apta nata est diuersimode mouere vtrūq;, mo- uet n. intellectum sub ratione entis, quæ est ratio absolu- ta, & mouet voluntatem sub ratione appetibilis, quæ est ratio boni, quæ est ratio respectiva, vt dicemus. j.

Tertia conclusio : Transcendentia distinguuntur ra- tione ab ente. Qm̄ nō est nugatio dicere ens vnu, ens bo- num, ens verū, vt oēs procedunt, ergo aliqua distinctione distinguuntur, nō reali, nec ex natura rei: per p̄clusiones præcedentes, ergo a sufficienti diuisione, distinguuntur ratione, licet significant eandem nā. Qd̄ confirmat per Arist. in 4. metaph. tex. 3. vbi inquit. Si igitur ens, & vnum idem & vna natura, eo q̄ se adinuicem p̄sequuntur sicut principiū & causa, sed non & vna rōne ostensa. Et Cōmen. declarans illic dictū Arist. inquit; significant ean- dem nām subiecto, & duas diffinitiones, sicut principiū, & cā, manifestū est ergo, q̄ s̄m viā Peripat. distinguunt ab ente solum s̄m rationem, qm̄ alio modo cōcipitur res vt ens, & vt vna, vel bona, &c.

Pro euidentia secundi aduerte, q̄ quinq; transcenden- tia addunt quinq; modo essendi generales, cōuenientes cuiuslibet rei, & non sunt expressi per conceptū entis, vn de no. q̄ modus essendi additus enti est duplex, nā quidā est specialis, qui, scilicet non conuenit omni enti, sed de- terminato, vt hic modus, qui est esse per se, conuenit soli substantiæ. Et s̄m hos modos spāles distinguuntur ens i de- cēm p̄dicamēta. De quibus inquit B. Tho. in 5. meta- physica. capi. de substantia, q̄ distinguuntur per diuersos modos

modos, p̄ specialibus metaph. Quā p̄ enti p̄ntes o- dentia. Quā consequitur in se, vel affi- est indiuisio- & vnu ens in- via, quā p̄stic- q̄ ens impo- tate, propter rationis, nō res, quia sola rationis p̄ ap- se habeant a- terum hoc d.

Primo, s̄m p̄stituit ly ali- cut ens dici- quantū est di- duo sint reali potest dici al- rationali est.

Secundo, & hoc non p̄- ta sit p̄uenire do oīa, ex 3. d- tellectiua, & Cōuenientia- tas, vel as sim- in c. de vero tuit ly bonum. Etis igitur pat- ens. Pro euide- sub iungam a- Ordo transce-

distinctionē in obiecto. Nec hoc dixit Aris
tote in potentijis, sed in obiectis, sicut ad
eālē in duabus scie
cto, eadem n. res
tis scientiis cōside
physico.

diuersa ratione el
ico id esse, qm ea
uere vtrūq; , mo
x est ratio absolu
ppetibilis, quæ est
dicemus. j.

distinguuntur ra
re ens vnu, ens bo
liqua distinctione
ei: per p̄clusiones
ne; distinguuntur
Qd confirmat per
gitur ens, & vnum
psequuntur sicut
e ostensa. Et Cō
; significant ear
s, sicut principiū,
ipat. distinguunt
odo cōcipitur res

vnq; transcenden
es, cōuenientes
conceptū entis, vnu
duplex, nā quidā
mni enti, sed de
se, conuenit soli
guitur ens i de
Tho. in 5. meta
tur per diuersos
modos

modos prædicandi, sumptos a diversis modis, essendi. s.
specialibus, de quibus pertractabimus in questionibus
metaph. Quidam aut̄ sunt modi essendi generales additi
enti p̄ntes omne ens, & isti constituunt quinq; transcen
dentia. Quorum sufficientia est hæc, omnis talis modus
consequitur oē ens, vel in se, vel in ordine ad alterū. Si
in se, vel affirmatiue, vel negatiue, si negatiue hic modus
est indiuisio, quam addit vnum super ens, est enim unum
& vnu ens indiuisum, si affirmatiue, hic modus est essen
tia, quæ p̄stituit rem. Distinguuntur res ab ente in hoc,
q̄ ens imponitur ab esse. Res aut̄ ab essentia, vel a quidi
tate, propterea, licet ens dicatur, de ente reali, & de ente
rationis, nō tñ res nā sola entia realia proprie dicuntur
res, quia sola habet essentiam, vel quiditatem, entia vero
rationis p̄ apprehensionem, rationis dñr entia, non q̄ ex
se habeant aliquā essentiā, vel quiditatē, si in ordine ad al
terum hoc dupliciter.

Primo, Em diuisionem vnius ab altero, & hic modus
p̄stituit ly aliquid, dñ. n. aliquid quasi aliud quid, pp. q̄, si
cut ens dicitur vnum, quia est indiuisum, sic dñ aliquid in
quantū est diuisum ab alio. Ex quo sequitur, q̄ si aliqua
duo sint realiter idem, vnu per respectū ad alterum non
potest dici aliquid, vnde hæc est falsa, homo comparatus
rationali est aliquid.

Secundo, quantum ad p̄uenientiā vnius entis cū alio,
& hoc non potest esse, nisi sumatur aliqua natura, quæ na
ta sit p̄uenire cū oī ente. Id aut̄ est, aīa, qm est quodā mo
do oīa, ex 3. de anima. tex. 37. In aīa aut̄ est potentia in
tellectiua, & est appetitiua intellectiua dicta voluntas. Cō
uenientia aut̄ entis ad intellectum, quæ dñ conformi
tas, vel assimilatio constituit ly verum de quo dicemus.
in c. de vero Conuenientia vero entis ad appetitū cōsti
tuit ly bonum, de quo dicemus in c. de Bono. Ex prædi
ctis igitur patet, quales modos addant transcedentia. s.
ens. Pro euidentia tertij, præpono distinctionem, deinde
sub iungam alias conclusiones. Distinctio est hæc:
Ordo transcendentium dupliciter assignari potest.

T R A C T A T V S

Primo, quantum ad res significatas, & sic nullum hinc ordinem adiuvicem, nec unum est prius altero. Quia in hunc modi ordo supponit distinctionem realem inter ordinabiliam, cum ordo iste sit relatio realis, quae requirit extrema distincta realiter, ut diximus. sed transcendentia, ut dictum est, non distinguuntur realiter ab ente, nec a se in vicem, ergo quantum ad res significatas, nullum habent ordinem adiuvicem.

Secundo, considerat quantum ad rationes suas formales ad hunc sensum cuius transcendentis ratio prius apprehendat, ab intellectu procedente ordinate a conceptu entis ad alios conceptus, puta an prius ei occurrat conceptus unius, post perceptum entis, an conceptus veri, an conceptus boni, &c. &c. in hoc sensu ibi queritur, quem ordinant habeant inter se.

Præmissa hæc distinctione, subiungo alias conclusiones decisivas quæsiti.

Prima conclusio, Unum enim rationem formalem preceedit omnia alias transcendentia.

Quia primum, quod concipitur ab intellectu nostro ens, ut est testis Avic. in i. sue Metaph. c. v.

Secundum, est non ens, quia ex opposita cognoscit oppositum.

Tertium, est diuisio. Cognitio enim quid ens, & quod non ens, statim apprehendimus distinctionem unius ab altero, cum sint opposita.

Quartum, est indiviso, quia omne ens in seipso individuum est, cum n. est Arist. in 10. Metaph. tex. 7. dicantur etiam ens, & unum, quod non est unum non est ens, siue quod non est risibile, non est homo, unum autem dicit diuisiōnē, ut scilicet declarauimus, Ergo oīens est in seipso individuum. Cum igitur ens unum dicat ens, individuum, & in 4. loco apprehendamus in diuisione, quæ completationem unius, sequitur quod post ens. primum quod concipitur, ex transcendentibus est unum.

Sed dicit aliquis, in secundo gradu concipitur non ens. Et in tertio concipitur diuisio. ergo ante conceptum unius concipi-

concipitur non
concipitur posse

Respondeo
mūr de eo quod
materiale. Con
positiuum, de
ex sua ratione
altero. Diuisio
& sic instantia

Secunda co
scendentia, per
apprehendit e
declaratum est
to gradu appre
go p̄nter, ut di
ipsius aliquid,
immediate sec
tem ad appre
cedat apprehe
ex hoc, quod v
a quolibet alicui

Tertia vel
quicunque concep
ditate, vel esset
unum quodque h
uisum a quolibet
bi propria, ergo
estus ordinate p

Quarta excludit
Quia qualis est
inter eorum obie
prius, & uniuersalior
cognitum. Ergo
est in apprehensione

Præterea, unum
exprimo physi

concipitur non ens, & diuisio; ex consequenti primū, qđ concipitur post ens, non est ipsum vnum.

Respondeo, id non impedit intentum nřm, qm̄ loquimur de eo. qđ dicit aliquod positivum; saltem quo ad suū materiale. Constat aut, q̄ non ens & diuisio, non dicunt positivum; de non ente patet, de divisione manifestat ex sua ratione formalis, est enim diuisio negatio vnius de altero. Diuisa enim sunt, quorum vnum non est alterū, & sic instantia non valeat.

Secunda conclusio, intellectus ordinate cōcipes trāscendentia, postquam apprehendit rem, vt vnam, statim apprehendit eam, vt aliquid, & eius conceptū format. nā declaratum est in conclusione p̄cedenti, quod in quanto gradu apprehendimus ens, vt indiuisum in seipso, ergo p̄nter, vt diuisum a quolibet alio. sed in hoc stat ratio ipsius aliquid, vt dictum est. s. ergo post conceptū vnius immediate sequitur conceptus ipsius aliquid. Quod autem ad apprehensionē entis, vt indiuisi in seipso, p̄n̄r succedat apprehensio, vt est diuisum a quolibet alio, patet ex hoc, quod vnumquodq; ex propria entitate distinguit a quolibet alio.

Tertia p̄clusio, post p̄ceptum ipsius aliquid statim sequitur conceptus rei. Quoniam dī res a sua propria quietate, vel essentia, propriam aut quiditatē, vel essentiam vnumquodq; habet, in quantum est indiuisum in se; & diuisum a quolibet alio, alioquin sua essentia non esset sibi propria. ergo post p̄ceptum vnius & aliquid, intellectus ordinate procedens immediate format cōceptū rei.

Quarta p̄clusio, Cōceptus veri est prior p̄ceptui boni. Qm̄ qualis est ordo inter intellexim, & voluntatē, talis est inter eorū obiecta, prioris. n & vñoris potentiarū obiectū prius, & vniuersalius est; sed intellectus est prior & vniuersalior voluntate, qm̄ non fertur voluntas nisi in præcognitum Ergo verum qđ est obiectū intellectus, prius est in apprehensionē q̄ bonum, q̄ est obiectum voluntatis.

Prætēta, vniuersalia sunt priora in apprehensionē exprimo phys. rex. 3. sed verum in tota sua latitudine

TRACTATVS

Est vniuersalius bono, qm̄ verum prædicatur de quolibet ente, tam potentiali, q̄ actuali. Bonum autem propriè prædicatur de ente in actu, vt dicemus in cap. de Bono. Per ergo, q̄ inter transcendentia, iste est ordo, nō quo ad res significatas, sed quo ad rationes formales, primū est Ens, ēm̄ est Vnum, secundū est Aliquid, quartū est Res, quintū est Verum, sextū est Bonum.

Quinta diuisio entis realis est hæc. Omne ens reale præcipue absolutum, est finitum, vel infinitum, circa quā considerabimus tria,

Primo, quomodo sumuntur ly finitum & infinitum.

Secundo, ponitur vna conclusio, & probatur.

Tertio, defensatur contra Scotum ordē huius diuisio-
nis ad præcedentes, soluenturq; rationes ipsius.

Quantum ad primum, aduertere, q̄ finitum & infinitū
sumuntur dupliciter.

Primo, in essentia.

Secundo, in quantitate.

Finitum in essentia dicitur, qd̄ est determinatū, & limitatū
ad aliquod genus essendi in prædicamento determinato, siue
sit ens corporeū, vel incorporeū, substātia, vel accidens.
Infinitū in essentia, est illud q̄ nullo modo est arēatum ad
vnū genus essendi, sed in se continet eminēter oēs gradū
entis, & oēs dabiles pfectiones. Finitum in quantitate
est illud in quo est assignare principiū, & finē, & hoc tā
in quantitate p̄tinua, q̄ discreta. Infinitum autem est in quo
cum sit diuisibile non est dare principium, neq; finē, vt in
linea infinita in multitudine infinita. In proposita diui-
sione intendimus de finito, & infinito in essentia, cōstat
q̄ quantitas non pertinet cum ente. Ergo nec finitum
nec infinitum in quantitate diuidunt̄ ens reale absolutum
vñissime sumpcū. Quantū ad ēm̄, ponit hæc conclusio,
Quodlibet ens reale absolutum est finitū, vel infinitū
in essentia, pbat. Quodlibet ens reale absolutū, vel ha-
bet esse ex se vel ab alio, si ex se, ergo habet esse intermi-
nitū. Quidquid n. terminat, ab aliquo terminat, a quo
pendet, vel a quo p̄inet, vel a quo sustentat. ergo quod
habet

habet esse ex se
seco, habet esse
qm̄ conuertit
tam. Cum n. a
quantum erit
radix, si habet
si habet esse ab
terminatū ad
si est substantia
habet esse ab
via Cōm. ex &
negat posse d
vigore, vnde
vigoris, verū
ideo sua opīn
taphysicalib⁹

Quantū a
beat, hæc diu
via famō sā ,

Thomistæ
hæc diuisio, n
vnum & mul
num, & cum
ponendo ord
sequitur han
hæc diuisio s
intantum es
bet esse. Inta
qm̄ esse rei e
tas, qua res e
tum est boni
boni est rat
est finitum,
num, pater

Scotistæ
mo distinct
priorē illa;

habet esse ex se, penitus independens a quocunq; exteris
seco, habet esse interminatum, si interminatum & infinitum,
qm̄ conuertuntur, si esse infinitum, ergo essentiam infinitam.
Cum n. apprehendamus esse, vt fluens ab essentia,
quantum erit esse fm̄ perfectione, tanta erit essentia, vt
radix, si habet esse ab alio, ergo est finitum in essentia. Qm̄
si habet esse ab alio, est esse productum, si productum ergo
terminatum ad aliquē gradū essendi vel ex dīa specifica,
si est substantia, vel ex subiecto, si est accidens, Ergo qd̄
habet esse ab alio est finitum in essentia. Sed aduerte, q̄ in
via Cōm. ex 8. phys. cōm. 79. hæc diuisione nulla est. Qm̄
negat posse dati infinitum in essentia, qd̄ dī infinitum in
vigore, vnde apud ipsum, primū mouens non est infiniti
vigor, verum quia non sustinetur a B. Th. nec a Scoto,
ideo sua opinio reservatur reprobanda in q. nostris me-
taphysicalibus, & nunc non est præsentis negotij.

Quantum ad tertium declarandum est, quē ordinem ha-
beat, hæc diuisione inter diuisiones entis. Et hic est duplex
via famosa, una apud Thomistas, alia apud Scotistas.

Thomistæ tenent, q̄ quemicunque ordinē contineat
hæc diuisione, non tñ est prior diuisione entis, quæ sit per
vnum & multa. Immo sequitur transcendentis, qd̄ est bo-
num, & cum bonum sit posterius uno, vt declaratum est,
ponendo ordinē inter rationes formales transcendentium
sequitur hanc diuisionē esse posteriorē illa. Quod autē
hæc diuisione sequatur bonum, probat sic. Vnumquodque
intantum est finitum, vel infinitum in essentia, inquantum ha-
bet esse. Intantum habet esse, inquantum est perfectum,
qm̄ esse rei est prima rei perfectio, cum sit prima actuali-
tas, qua res existit. Intantum autem est perfectum inqua-
rum est bonum, quia vt dicemus in cap. de Bono, ratio
boni est ratio perfecti, ergo vnumquodque intantum
est finitum, vel infinitum in essentia, inquantum est bo-
num, patet ergo, quod hæc diuisione sequitur bonum.

Scotistæ aut̄ fundantes se super doctrinā Scoti in pri-
mo distinct. 8. q. 3. & in quolibet q. s. tenet hæc diuisionē
priorē illa, qua diuiditur ens per vnum & multa, & argui-

TRACTATVS

tur sic, ens prius diuiditur in ea, quæ sunt enti magis imma, quam in ea quæ sunt posterius enti cōuenientia, sed finitas & infinitas in essentia conueniunt enti magis intime, quam vnitas & multitudo, ergo, &c. Maior patet Minor autem ad mentem Sooti, sic probatur, finitas & infinitas conueniunt enti in esse quiditatiuo. i. in primo modo per se, dicunt n. perfectionē in essentia rei, perf. Etio aut in essentia conuenit enti in primo modo per se. Nam quilibet essentia cōparata alteri est perfectior, vel imperfectior, sicut humanitas perfectior est equinitate, & sic de alijs essentijs specificis, vnitas aut & multitudo conueniunt enti, in secundo modo p se, qm apud metaphys. cū sunt passiones entis, ergo, &c. Ad hoc km doctrinam B. Th. negatur minor, ad probationē, qfi dī, finitas & infinitas conueniunt enti in esse quiditatiuo, id pōt duplē intelligi. Primo, prout abstrabit a quolibet esse actuali, puta sumendo humanitatē, vt humanitas præcise & abstr. Et p̄scindendo a quolibet esse actuali, & sic negamus finitū & infinitū in essentia conuenire enti, quia essentia sic præcise sumpta, nullā perfectionē dicit, cū prima rei perfectio sit esse actuale, & vt sic comparata alteri essentiæ præcise abesse, non pōt dici hæc perfectior, & illa imperfectior, nisi forte fundamentaliter, prout humanitas est apta recipere nobilius esse, equinitas autem vilius.

Secundo, p̄siderat prout stat sub esse, puta equinitas actu existens, & vt sic concedit, quodlibet ens absolutū esse finitū, vel infinitū in essentia, & dicit aliquā perfectionē, sed qm hæc perfectio fundat in esse, & ipsum esse est quoddā bonū (cuilibet n. esse suum est appetibile) iō dicimus, q̄ finitū & infinitū sequuntur bonū. Et qm ens prius diuidit per vnum & multa, q̄ per bonū & malū, iō sufficiemus diuisionem entis, per vnu & multa esse priorē diuisione, quæ est per finitū & infinitū. Et hic terminamus cōsiderationē de ente eū oībus diuisionibus suis.

Ee aduerte, q̄ ex proposito relinquimus diuisionē entis in decem prædicamenta, qm illa non conuenit enti reali absolute sumpto, sed enti reali finito in essētia. De hoc

hoc igitur considerataphysicalibus. Sec

De Vno.

S E cundūm ore
post considera
Vno, de quo d
Primo, quomodo
& vnum numerat
Secundo, quid
scendens.

Tertio, si ratio
Quantum ad p
vt declaretur, vtrū
nā de eorum iden
men. 3. & sufficien
ponente tex. 3. iat
guantur, inuestig.

Ad cuius euīd
stincta duplicitate

Primo, sicut d
ea prædicatur, sic
liberalia species
scendens, & ens
vnum numerale r
sit eo inferius, t
numeralli, qm de
transcendens, cu

Constat aurem.

Secundo, dñr
perius, & alterum
rationē superiori
mo, qm supra ra
distinguuntur vnu
vnum numerale e
dicamento quan

hoc igitur considerabimus in questionibus nostris Metaphysicalibus. Sequitur consideratio de Vno.

De Vno.

Cap. II.

Secundum ordinem assignatum in transcendentibus post considerationem entis sequitur consideratio de Vno, de quo dicemus tria.

Primo, quomodo distinguuntur vnum transcendens, & vnum numerale.

Secundo, quid addit vnum numerale super vnum trāscendens.

Tertio, si ratio mensuræ primo conuenit vni.

Quantum ad primum aduerte, q̄ non est immorandum, ut declaretur, vtrum distinguantur, nam opinio Auicennæ de eorum identitate recitata a Comm. in 4. Met. cōmēn. 3. & sufficienter reprobata a B. Th. in 4. Metaph. exponente tex. 3. iam cassata est. Supposito ergo, q̄ distinguantur, inuestigandum est quomodo.

Ad cuius evidentiam nota, q̄ aliqua possunt esse distincta dupliciter.

Primo, sicut duæ r̄es, quarum vna non est alia, nec de ea prædicatur, sic Plato & Sortes distinguuntur, & quælibet alia species. Et hoc modo clarum est, q̄ ens trāscendens, & ens numerale non distinguuntur, quia licet vnum numerale non prædiceat de uno trāscendente, cū sit eo inferius, tñ vnum trāscendens prædicat de uno numerali, qm̄ de quocunq; prædicat ens, prædicat & vnu trāscendens, cūm sint cōuertibilia, ex 4. Merap. tex. 3. Constat autem quod de eo prædicatur ens, ergo, &c.

Secundo, dñr aliqua distincta, quia vnum est sicut superior, & alterum sicut inferius, addens tñ aliquid supra rationem superioris. Hoc modo distinguunt animal, & homo, qm̄ supra rationem animalis addit rationale & sic distinguuntur vnum trāscendens, & vnu numerale, qm̄ vnum numerale est in genere determinato, id est in prædicamento quantitatis, vnu autem trāscendens est

T R A C T A T U S

super omne genus sicut, & alia transcendentia, & ideo est magis vniuersale, & propterea sicut homo addit aliiquid super conceptum animalis, necesse est, ut vnum numerale addat aliquid super vnum transcendens. Quid vero sit illud dicemus in sequentibus.

Quantum ad secundum, declarandum est quid addat vnum transcendens super ens, & quid vnum numerale & per consequens super vnum transcendens.

Respectu primi, dico quod vnum transcendens nihil reale positivum addit, declaratur est. n. supra, quod transcendentia nullum reale addunt supra ens ergo nec vnu. Declaratum est et, quod vnum est addens indivisionem super ens. Indivisio aut non est quid reale positivum cum sit priuatio, quae est negatio. Dicendum est ergo, quod solam indivisionem super ens addit, ut patet ex sua ratione formalis, quae est hec vnum transcendens est, cui debetur esse indivisum.

Respectu autem vnius numeralis varia est opinio, licet enim omnes concordent, quod est accidens secundum Aquinum in 3. suae Metaph. cap. 3. & secundum Comment. in 4. Metap. comm. 1. & clarissimum in 10. lib. comment. 3. Quid autem sit illud accidens est diversa opinio. Nam Aquinna in eodem loco videtur sentire, quod sit esse, quod dat quantitas continua rei quantae. Puta si queratur quare lapis iste est unus numeraliter, respondet, quia habet esse quantitatum in diuisum fluens a quantitate continua lapidis, ita quod unius lapis est unus numeraliter, quandiu non est divisus secundum quantitatem. Si enim quantitas lapidis dividatur, fieri alterum & alterum esse quantitatium, & sic fient duo lapides, & hanc sententiam videtur sequi B. Tho. in primo sent. distin. 24. ubi recitans mentem Aquinnae, licet improbet ipsum quo ad identitatem vnius numeralis cum uno transcendentie, non tamen quantum ad hoc quod unitas numeralis ponitur esse quantitatis continua.

Quidam autem dicunt, quod addit super ens ratione mensurae, quam prima ratio mensurae attribuitur vni ex 10. Met. tex. 3. Quod quidem quomodo sit verum dicemus infra. Et hanc opinionem videtur tenere B. Thom. in 4. Metaphys.

taphys. e
Autem
dit super
passio q
citur per
secundum

Sed dicit esse i ratione

Respo
essentia
nale, & a
risibile,
quantita
ratione
to essen
mensura
suram et

Qui
Met. q
lud acc
nitas hu
propositi

Prim
se & di
vnitas r
diffiniti
primo c
est, erg
se, & di

Secu
facit nu
quantita
scripto
quantit
se quant

Sed c

Metaphys. exponens textum tertium, vbi arguens contra Avicebonam inquit, vnu quod est principium numeri addit super substantiam rationem mensuræ, quæ est propria passio quantitatis, quæ primo inuenitur in unitate, & dicitur per priuationem & negationem diuisione, quæ est secundum quantitatem continuam.

Sed dicet aliquis, si sicut B. Thom. vnum numerale dicit esse indiuisum quantitatis continuae, ergo non dicit rationem mensuræ, quoniam vnius est tamen una ratio quiditatiua.

Respondeo, non est inconueniens, quod dicat vnu tantum esse essentiale praedicatum, sicut homo dicit formaliter rationale, & alterum tanquam proprietatem suam, sicut homo dicit risibile, eodem modo vnum numerale dicit esse indiuisum quantitatis continuae, ut praedicatum essentiale. Dicit autem rationem mensuræ, ut proprietatem suam, quæ fluit a praedicatione essentiali, ex hoc non quod dicit esse indiuisum, sequitur ratio mensuræ ex 10. Met. tex. 3. vbi manifestat quilibet mensuram esse indiuisibilem aut a natura, aut a proposito.

Quidam autem, sicut placuit Paulo Soncinati in 10. Met. q. 3. dicunt vnum numerale esse accidens, & quod illud accidens est quantitas continua rei quantæ, prout unitas huius lapidis est quantitas continua eius, & probat propositum dupliciter.

Primo, Res ex sua quantitate continua, est indiuisa in se & diuisa a quolibet alio, ergo quantitas continua est unitas rei quantæ, consequentia patet a diffinitione ad diffinitum, antecedens autem sic probatur. Diuisibilitas primo conuenit quantitati continuae, ut alias probatum est, ergo per quantitatem continuam res est indiuisa in se, & diuisa a quolibet alio.

Secundo, per solam quantitatem continuam res illa facit numerum cum alia, posito enim lapide A, cum sua quantitate continua, similiter posito B, omni-alio circumscripto constituunt binarium, ergo uterque est unus sua quantitate continua, patet ergo unitatem numeralem esse quantitatem continuam.

Sed contra hanc opinionem si arguit, diuisibile non habet

habet rationē vnitatis; & diminutione vnitatis, quę dicit
in diuisiōne ex 10. Met. tex. 3. sed quantitas continua
est diuisibilis etiam in infinitum, ex 3. phys. tex. 34. ergo
quantitas continua, non habet rationem vnitatis.

Sed forte dices, quātitas cōtinua duplicitē p̄siderat

Primo, ut habet partem extra partem, & sic non habet
rationem vnitatis, quia ut sic est diuisibilis, sicut etiā ar-
gumentum probat.

Secundo, inquantū est indiuisa in se, & diuisa a quolibet alio, & ut sic habet rationem vnitatis.

Contra, & probo q̄ etiam secundo modo accepta nō
habet rationem vnitatis, qđ. n. conuenit alicui ex sua ra-
tione formalī, & in suo esse quiditatuo, quocunq; modo
consideratur, semper conuenit ei, qm̄ prædicata quidita-
tua sunt inseparabilia, sed esse diuisibile, & habere partē
extra partē p̄uenit quantitati cōtinuae, ex sua ratione for-
malī & quiditatue, ut patet in 6. ph. tex. 3. vbi P̄hs diffi-
cilius continuum inquit. Continuū est diuisibile in sp̄ di-
uisibilia & nullū continuorū diuisibile in impartibilia;
patet ergo, q̄ quantitas cōtinua ēt considerata, ut indiuisa
in se, & diuisa a quolibet alio, nō habet rationē vnitatis.

Ad primum igit̄ argumentum, negatur antecedens, &
probatio nihil valet, immo magis sequitur oppositū. Nā
ex hoc q̄ diuisibilitas conuenit quantitati continua, pri-
mo sequitur, q̄ indiuisibilitas constituens vnitatem, non
primo conuenit eidem, cum sint opposita.

Ad secundum negatur similiter antecedens, & sua pa-
batio nihil valet. nam secluso esse indiuiso dato rei quā-
tuae a sua quantitate continua duo lapides non cōstituū
binarium, quia neuter eorum erit unus.

Tenendum est ergo, quod vnu numerale addit super
ens esse in diuisum fluens a quantitate cōtinua, ad quod
sequitur ratio mensuræ.

Quantum ad tertium agenda sunt duo.

Primo, videbitur, quae sit ratio mensuræ.

Secundo, proponetur conclusio ad principale propo-
nū, & probabitur.

Ad

D
Aduerte igitur
id quod dicit in co-
inquit Arist. in 10.
cognoscitur rei quā-
tio mensuræ est
Sed aduerte di-
virtualē, quæ idē
cunque ergo duci-
sive, dicerur mensu-
gnoscimus quanti-
scimus quantitatē
ēm P̄hs in 10. M
& primū, & perfec-
bedo d̄ mensura
scimus quanta per
magis propinquā
magis distānt, tam
tiarū, prima substā-
tiæ, cum n. illa sit
tato aliæ substantiæ
pinquāt. Decla-
ad principale pro-
vnitate, quam in o-
no q̄ de ratione
10. Met. tex. 3. vbi
principium aliqui
quasi indiuisibili p-
cessario mensura
aut humano decre-
utio. Si. n. quid d-
ret quantitatē me-
tati primo conuenit
de inquit Arist. in
se. ergo vnitati pr-
tia patet ex supposi-
tas est de ratione
ratio indiuisibilitas

Aduerte igitur, q̄ ratio mensuræ est hæc. Mensura est id quod dicit in cognitione quantitatis rei quantæ, vnde inquit Arist. in 10. Met. tex. 2. Mensura est id per quod cognoscitur rei quantitas; vbi & Comment. inquit Ratio mensuræ est ducere in cognitionem mensurati.

Sed aduerte duplē rei quantitatē s. dimensiū, & virtualē, quæ idē est q̄ rei perfectio & bonitas. Quod cunque ergo dicit nos in cognitione quantitatis dimensionis, dicetur mensura dimensionalis. Sicut per cubitū cognoscimus quantitatē ligni. Illud vero per quod cognoscimus quantitatē virtualē, dī mensura virtualis, & hoc ēm Phm in 10. Met. tex. 2. illud quod est simplicissimū, & primū, & perfectissimū in quolibet genere, vnde & abbedo dī mensura omnium colorū, qm̄ per ipsam cognoscimus quanta perfectio sit in alijs coloribus, quanto. n. magis propinquant ei, tanto perfectiores sunt, & quanto magis distant, tanto imperfectiores, & in genere substantiarū, prima substantia separata est mensura oīs substantiæ, cum n. illa sit prima & perfectissima in tali genere, tanto aliæ substantiæ sunt perfectiores, quanto magis illi, propinquant. Declarata ratione mensuræ, ponit cōclūlio ad principale propositū. Ratio mensuræ prius reperit in unitate, quam in oībus alijs. Ad cuius probationē suppono q̄ de ratione mensuræ est indiuisibilitas ēm Arist. in 10. Met. tex. 3. vbi inquit. In omnibus aut his metrum & principium aliquid, & indiuisibile, qm̄ & in lineis utimur quasi indiuisibili pedali, &c. Et illic declarat Arist. q̄ necessario mensura est aliquod indiuisibile, aut simplicitet aut humano decreto, ita q̄ nec ei fiat additio, nec diminutio. Si n. quid diuisibile & variabile esset, non certificaret quantitatē mensurati. Hoc supposito arguo sic. Vnū primo conuenit indiuisibilitas, ex diffinitione sua, vnde inquit Arist. in 10. Met. tex. 2. vni esse indiuisibile est se. ergo unitati primo conuenit ratio mensuræ, consequētiā patet ex supposito, nam bene sequitur, si indiuisibilitas est de ratione mensuræ, ergo cui primo competit ratio indiuisibilitas, eidē primo competit ratio mensuræ.

Præter

T R A C T A T V S

Præterea, omnē quantitatē continuam mensuratum numero per replicationē, vel vnitate, si non replicat mensura. Numerum autem mensuramus vnitate, cum sit multitudo constituta ex vnitatibus, vnitatem vero per nullū prius mensuramus, ergo est primum mensurans, & nullo modo mensuratum. Patet igitur, q̄ fatio mensurę primo conuenit vni. Hæc de Vno dicta sint.

De Aliquid.

Cap. III:

Nunc agendum est de Aliquidiuxta ordinē trāscendentium assignatum supra. Aduerte igitur, q̄ cognitio de aliquid pendet ex cognitione Vnius. Dictum est. n. in sufficientia transcendentium, q̄ ly aliquid significat distinctionē vnius entis ab alio, propter quod nota, q̄ de ratione vnius non est nisi esse individuum in seipso, q̄ autem sit dividum ab alio, accidit, quoniā accidit aliud esse, vnde dato, q̄ solus Deus esset, adhuc esset vnius, quia omnino individuum in se, non tamen proprie esset aliquid, quia nō esset distinctus ab alio, si nihil aliud esset. Nisi forte diceretur aliquid quia ex natura sua esset aptus distingui ab alio si daretur, vnde diceretur aliquid fundamentaliter, & non formaliter. Hæc de aliquid dicta sint.

De Re.

Cap. IIII.

Circa hoc transcendentis quod est Res, iam patet ex sufficientia transcendentium supra assignata, q̄ distinguitur ab ente propter hoc, q̄ ens sumit ab esse, Res, autem ab essentia, & qm̄ entia rationis, ut dictum est supra, non habent essentiam, ideo competit solis entibus realibus. Inuestigandum est ergo qualiter se habeat essentia, a qua sumitur res, ad esse a quo sumitur ens. Et queritur, vtrum distinguantur realiter, vel sint idem, sed distincta tantum ratione, & circa hoc sic procedendum est.

Primo, proponent aliquæ opiniones, & improbabunt.

Secun-

D I
Secundo, prop

Prima opinio,

¶ hic tenet eandem per duplicitem resp causæ denotatur et tequam producat s̄, sicut exemplari considerata dicit r̄ et casu q̄ non produc̄ta res quæ est h̄o, v̄ dicitur essentia horata ad primam ca- diuam, prout in ac- res, quæ est homo respectu, sicut per

Sed contra haec

Primo, nulla relati- tui: dñ. n. absolu- puta hominis, & la- p relationem res n̄ significatum distin-

Præterea, nulla menti, qm̄ fundame- sentia est fundame- rem exemplatam, & essentia est id, quo- plar. ergo in sua ra- cum sit respectus p-

Secunda opinio stit in duobus.

Primo, q̄ sunt id uicē inseparabilitia, piu in deo & in sua n. existeret essentia, plicans contradictionem.

Secundo, q̄ disti- De quibus cunctis pr-

Secundo, proponetur via B. Th & defensabitur.

Prima opinio, est Henrici de Gandaio in j. quolib. q. 8 hic tenet eandem rem penitus esse essentia, & esse, sed per duplē respectū, quē potest h̄c comparata primæ causæ denotatur essentia, & esse, nā imaginatur q̄ res ante quam producatur est ab æterno in intellectu primæ causæ, sicut exemplatū in exemplari, & ideatū in idea, & sic considerata dicit respectū exemplari ad exemplar, dato ēt casu q̄ non produceretur, & ut sic dicitur essentia, puta res quæ est hō, vt est intellectu primæ causæ, vt ideata dicitur essentia hominis. Si autem consideratur comparata ad primam causam, sicut effectus ad causam producīam, prout in actu produceitur, sic vocatur esse, vnde res, quæ est homo actu productus dicitur esse per talem respectū, sicut per primum respectum dicitur essentia.

Sed contra hanc opinionem dupliciter arguitur.

Primo, nulla relatio est de formalī ratione entis absoluhi: dī. n. absolutum ad se, & nō ad alterum, sed essentia puta hominis, & lapidis est ens absolutū, vt patet, ergo per relationem res nō potest dici essentia, cum essentia sit significatum diffinitionis, vt dicemus. j.

Præterea, nulla relatio est inclusa in ratione sui fundamenti, qm̄ fundamentum est prius relatione fundata, essentia est fundamentum huius relationis, quæ est inter rem exemplatam, & primam causam ut exemplar. nam essentia est id, quod est producibile per diuinum exemplar. ergo in sua ratione formalī nō includitur respectus, cum sit respectus posterior fundamento.

Secunda opinio, est Scoti in 3. senten. dist. 6. & consistit in duobus.

Primo, q̄ sunt idem realiter, & sic probat. Duo ab invicem inseparabili sunt idem realiter. Hoc est velut principium in doctrina sua: sed esse nō separatur ab essentia. Tūc n. existeret essentia sine esse, quod est impossibile, & implicans contradictionem: ergo sunt idem realiter.

Secundo, q̄ distinguuntur ex natura rei, & probat sic. De quibuscumq; prædicantur, & verificant prædicata cōtradi-

TRACTATVS

eradicitoria, distinguuntur ex natura rei, hæc patet sibi. Cum ex definitione distinctionis ex natura rei, sed de esse & essentia verificantur prædicata ðictoria, nā hæc duo sunt vera, esse accidit essentiæ, non accidit essentiæ, similiter hæc duo. Essentia potest esse in potentia obiectiva, esse non potest esse in potentia obiectiva, ergo esse, & essentia distinguuntur ex natura rei.

Sed istæ rationes in via nostra nihil concludunt. Et ad primam negatur maiori qm̄ non est vñl̄ vera, nam materia & forma distinguuntur realiter, & tamen materia nō potest separari a forma, saltem in esse formaliter, ut pro nunc dimittamus esse obiectivum, & fm̄ viam nostram distinguuntur potentiae aīæ ab anima realiter, & proprietas a subiecto, & tñ sunt inseparabiles, ergo maior sua non est vera vniuersaliter.

Ad secundam negatur maior, qm̄ ad uerificandum de eodem prædicata contradictoria, sufficit distinctio rationis sumpta ex parte rei, & nō solum ex parte intellectus ratiocinantis vnde de puncto signato in medio linea, vrum est dicere, punctus est principium, & non est principium, scilicet partis præcedentis. Et tñ idem punctus, vt principium distinguitur solum ratione a seipso, prout nō est principium, & sic patet q̄ maior in via nostra non contradicit, licet apud Scotistas teneatur ut maxima.

Tertia opinio, quam intendimus sustentare est B. Th. in secundo contra Gentes. cap. 52. Ad cuius evidenter agemus tria.

Primo, quid sit essentia, & esse.

Secundo, in quo genere sint.

Tertio, ponā duas p̄clusiones r̄hsivas proposito.

Quantum ad primum aduerte, q̄ essentia dicit significatum definitionis sumptum in concreto, ut significatum huius definitionis, animal rationale est essentia hominis, quæ apud Pm̄ in 7. Metaph. dicitur quodquid est, vnde id quod est res, est essentia rei. Dico autem in concreto quia aliquando sumitur essentia in abstracto dicendo, humanitas, equinitas, &c. Sed in hoc sensu non sumus locuti

cūri his nom. n. crēto, qm̄ abstrā se aūt dicit primi crearo a primi sibi derelictū qu posset, primo dic quo res est actu cuilibet alteri p̄ h̄re esse per se n̄ esse, merito ergum actuans fo stere non possit esse ex seipso, q̄ diget aliquo: quā tur corollarie. I sa, qm̄ cum sit oī fluente sibi esse. n̄ifestæ sunt, patet

Quantum ad nere reductiue, i pliciter.

Primo, actus metaph. tex. 12. Ictus ad potentia esse est actuans actualitas. ergo

Præterea sum ro, aut est substa intentū, si est acc substantia ex 7. esse per aliquid ua accidentis, ni quā recipere tet esse absurdum t̄z, esse in gener accidentis, & es esse qualitatis in

turi hic non n. esse competit rei in abstracto , sed in concreto,qm̄ abstracta habet rationem quo,& nō quod est. Esse aut dicit primam actualitatem impressam cuilibet enti creato a prima cā,qua formaliter existit , cum ex se & sibi derelictū quocunq; alio circumscrip̄to existere non possit,primo dicitur primā actualitatem, qm̄ est primū quo res est actu,& supponitur ut fundamētum primum cuilibet alteri prædicato perfectiuo. Non n. potest rē h̄re esse per se neq; corporeum,neq; viuū: nisi supposito esse.merito ergo dicit primam actualitatem, qm̄ est pri-
mū actuans formaliter. Dicitur secundo, cū ex se exi-
stere non possit. Omne.n.ab alio dependens, non habet
esse ex seipso, quia tunc non dependet ab alio.ergo in-
diget aliquo: quo possit existere,& id est esse,vnde sequi-
tur corollarie . Primā cām solam posse existere ex seip-
sa,qm̄ cum sit oīno independens, non indiget aliquo in-
fluente sibi esse. Reliquæ partes dictæ descriptionis ma-
nifestæ sunt,patet igitur quid sit essentia,& quid sit esse.

Quantum ad secundum dico, q̄ esse est in eodem ge-
nere reductiuo,in quo est sua essentia. Quod probo du-
pliciter.

Primo,actus & potentia sunt in eodem genere , ex q.
metaph.tex. 12. Ied esse comparatur ad essentiam,sicut a-
ctus ad potentiam. Est enim essentia susceptiva esse , &
esse est actuans essentiam , cum ex supradictis sit prima
actualitas.ergo sunt in eodem genere .

Præterea sumo esse substantiæ,pura hominis , & quæ-
ro,aut est substantia,aut accidentis,si est substantia,habet
intentū,si est accidentis,contra. Accidens est posterior
substantia ex 7. Metaph. tex. 4. ergo substantia haberet
esse per aliquod posteriorius ipsa , & cum non sit suscepti-
va accidentis,nisi prius actu existat,ergo prius existet
quam reciperet esse,quod fīm te est accidentis , quod pa-
tet esse absurdum. Necesse est ergo dicere esse substan-
tiæ,esse in genere substantiæ,& esse accidentis in genere
accidentis , & esse quantitatis in genere quantitatibus , &
esse qualitatibus in genere qualitatibus,&c.

Quantum

T R A C T A T E V S

Quantum ad tertium, ut pateat propositū in via Tho-
mistica, pono duas conclusiones.

Prima conclusio: In quolibet ente citra primū, distin-
guuntur realiter esse, & essentia sumpta in concreto, pu-
ta esse hoīs, & id, quod est homo, probatur duplicitē.

Primo sic, suppono, q̄d essentia in concreto in nullo re-
cipit, cum sit id, quod est, & sit ens per se, tunc arguo sic.
Si esse hoīs est idem qd̄ homo, ergo sicut homo nō reci-
pitur in alio, sic nec esse hoīs, tunc ultra. Si esse nō recipi-
tur in alio, ergo est esse illimitatum, qm̄ omne limitatum
& contractum, ideo limitatur, & contrahitur, qd̄ recipie-
ab alio, sicut accidens in subiecto, vel forma in materia,
vel limitatur per aliquam differentiam phentē, sicut ani-
mal limitatur ad hoīem p̄ rationale. sed fīm te esse nō re-
cipitur in aliquo, cū sit idem per te cum essentia, quā nō
recipitur in aliquo, nec habet dīam phentem. Est. n. ea-
dem ratio ens, & esse h̄c differentias, cum sumat̄ ens ab
esse, sed ens non habet differentias phentes, ex 3. Meta-
tex. 10. ergo esse remanet illimitatum. Si illimitatum er-
go infinitum, si infinitum, ergo dabuntur plura esse infi-
nitā. s. esse primi, & esse rei produc̄te, quod cū sit mani-
feste falsum, ut etiam probabitur in 12. Metaph. sequitur
q̄ non sunt idem esse, & essentia rei productæ.

Secundo sic, esse habet cām productuam, qm̄ est esse
etius agentis, quod dat esse suo productuo. Essentia aut̄
non habet cām productuam, ergo non sunt idem reali-
ter. consequentia patet. Secunda pars accidentis multi-
pliciter probatur, nam si habet cām productuam: ergo
prædicata quiditatua, & essentialia habent cām produ-
ctuam, sed h̄c prædicata conueniunt rei absq; omnica
productuam. Remota n. omni causalitate productuare
spectu rosæ, q̄ero an h̄c sit vera. Rosa est substātia cor-
poreā, si sic, habeo intentum, si non, ergo de rosa, absolu-
te sumpta: non potest haberī scientia, sed tantum de ro-
sa v̄c existit, quod tñ est falsum, qm̄ ex primo Poster. Scie-
tia est de incorruptibilibus, & necessarijs. Rosa autem,
ut exīlit, corruptibilis & contingens est, ut ergo de ro-

sa habetur
ri ratis, Rosā
ni causalitatē
Præterea
biecto, seclu-
sp̄ conuenit
huius propo-
go nec huius
tentia in 7. M.
homo est ho-
Comm. aliqui
& vnū diuidi
q̄ non pōt af-
cum subiecto
tiua non hab-
concreto inc-
Etiam. Ex h̄
creato distin-
re Arist. in se
esse hominis
se in omnibus
sentia autem

Secunda c-
te, formaliter
supradictis e-
fectiue ab ag-
mæ, quia omni
Met. tex. 16. se
esset, ergo, &
coincidenti
fectiue. Secun-
da pars, nam si
probatum ei-
mæ ex seipsa
formaliter.

Sed dicet
distinguunt

sa habetur scientia necesse est hanc esse sempiternam ve-
riratis, Rosa est substantia corporea, etiam remota om-
ni causalitate productiva.

Præterea si prædicata quiditativa non conueniunt su-
biecto, seclusa omni causa effectiva, ergo diffinatio non
sp conueniret suo diffinatio, qd est absurdum. Præterea
huius propositionis, homo est homo, nulla est causa, er-
go nec huius, homo est animal rationale, & hoc est sen-
tentia in 7. Met. tex. 59. vbi tenet qd huius propositionis,
homo est homo, nulla est causa, nisi forte, vt inquit illic
Comm. aliquis dicat, qm quodlibet eorum est unu per se,
& unu diuiditur in prædicatu & subiectu. Et intedit Cm.
qd non pot assignari alia causa, nisi identitatis prædicati
cum subiecto. manifestu est ergo, qd si prædicata quidita-
tiva non habent causam effectivam, nec essentia sumpta in
concreto includens hmoi prædicata, habet causam effe-
ctivam. Ex his ergo pater, qd essentia & esse in quolibet
creato distinguunt realiter. & huic sententiaz vr assenti-
re Arist. in secundo post. vbi tenet qd est hominis &
esse hominis non sunt idem. Et fm doctrinam Aquicen. es-
se in omnibus excepta prima causa omnibus accidit, es-
sentia autem nulli accidit. ergo non sunt idem.

Secunda conclusio, esse rei creare, est effectiue ab agente,
formaliter autem a forma, prima pars probatur sic, ex
supradictis esse habet causam productivam, ergo est ef-
fectiue ab agente siue producente, vel a forma, non a for-
ma, quia omnis causa efficiens prior est suo effectu, ex 12.
Met. tex. 16. sed forma non est prior suo esse, tunc m. prius
esset, ergo, &c. Præterea ex 2. Phys. forma & efficiens no
coincidunt in idem numero, ergo forma non dat esse ef-
fectiue. Secunda autem pars probatur ex diffinitione
formæ, nam forma est quæ dat esse rei, non est etiame, ve
probatum est, ergo formaliter, præterea, propriu est for-
mæ ex seipsa constitutum suppositum, ergo dare sibi esse
formaliter. Hoc de Re vt est transcendens dicta sint.

Sed dicet aliquis, si esse & essentia in quolibet creato
distinguunt realiter, ergo ens quod sumit ab esse, & res

T R A C T A T U S

quæ sumuntur ab essentia; distinguuntur realiter, quod est contra determinata supra, ubi probatum est transcendencia non distingui realiter ab ente.

Ad hoc respondeo dupliciter.

Primo, potest negari hæc consequentia. Concessio quod ens & res in creatis distinguantur realiter, quantum ad id, a quo nomine imponit. ergo transcendenter sumpta distinguntur realiter, nam in latitudine entis & rei, inuenitur gradus iens diuinus, in quo non distinguuntur rea & essentia.

Secundo dico, quod licet ens imponatur ab esse, siue ab ente essendi, & res ab essentia siue a quiditate, tamen utrumque quantum ad id cui nomen imponit significat, id quod est ex consequenti tam ens nominaliter sumptum, quam res, idem significant, diversa tamen ratione sumpta a diversis a quibus nomen imponitur, quæ sunt esse & essentia.

De vero.

Cap. V.

Circa transcendens Verum duo consideranda sunt.

Primo quid sit verum, vel veritas formaliter. Secundo, quia dictum est supra in assignando sufficientiam transcendentium, quod verum est addens respectum, supra ens declarandum est si huiusmodi res est. Etus est realis, vel rationis.

Quantum ad primum, aduerte duas famosas opiniones, scilicet Heruei, & B. Thom. & volo utraque permettere, quoniam utraque in sensu ab eis intento sustineri potest. Aduerte igitur opinionem Heruei in 3. quolibet q. prima consistere in tribus conclusionibus.

Prima conclusio, Entitas rei, ut habet esse extra intellectum, non est veritas formaliter, & probat Si entitas rei ut sic, est veritas formaliter, ergo veritas non est formaliter in intellectu. Quod est contra Philosophum in lib. 6. Met. cap. 8. Inquit enim, non nullum est verum & falsum in rebus, sed in mente. Præterea si entitas, ut sic est veritas formaliter, ergo hic terminus homo, significat verum formaliter, quoniam significat hominis entitatem ad extra, sed hoc est contra Philosophum, primo Peri her. qui tenet nullum incompletum

sum dicere verum.

Secunda conclusio,

positio, nec in me-

maliter veritas, se-

falla, probatur. Q

uentatiuum veri ve-

ritus, significat ve-

qd significat verus

tum aliud ponitur

vel falsi. Talis est p-

eo q. res ponitur s-

est, unde & Philosophus

quod res est vel ne-

Tertia conclusio

rei, quæ est ad exten-

sionem secundum

sionem prius decla-

Aduerte igitur,

ter considerari po-

Primo, ut habet

Secundo, ut app-

petui obiectum per s-

lectus per speciem i-

natura obiecta, in-

mans conceptum de-

vel praedicatum de ra-

bile, homo est anima-

ut est sic apprehen-

git quædam confor-

pula, est, opposita, a-

ter apprehendat ve-

Hanc igitur conformi-

liter, disformitate v-

erit. Etus non reales, sed

conformiter, nec de-

conforgerent. Prox-

xum dicere verum vel falsum, ergo, &c.

Secunda conclusio, Nulla propositio inquantu^m propositio, nec in mente, nec in voce, nec in scripto est formaliter veritas, sed est tantum representatiue vera vel falsa, probatur. Quod significat veru^m vel falsum est representatiuum veri vel falsi, sed ois propositio, ex primo p^{ri}mero significat veru^m vel falsum non ergo, &c. Præterea quod significat verum vel falsum non ex seipso, sed inquantu^m aliud ponitur vel remouetur, est representatiuum veri vel falsi. Talis est propositio, significat n. vel falsum, ex eo q^{uo}d res ponitur sic esse, vel non sic esse, sicut est vel noⁿ est, vnde & Philosophus in prædicamentis dixit, Ab eo quod res est vel non est, oratio est vera vel falsa.

Tertia conclusio, veritas formaliter est conformitas rei, quæ est ad extra ad seipsam, ut est in intellectu enunciatio secundum esse cognitum. hanc quidem conclusionem prius declaro deinde probabitur.

Aduerte igitur, quod entitas siue natura rei duplitter considerari potest.

Primo, ut habet esse extra intellectu i suis singularib^{us}.

Secundo, ut apprehenditur ab intellectu, vel intellectu obijcitur per speciem intelligibilem. q^unⁱ igitur, intellectus per speciem intelligibilem representante prædicata naturæ obiectæ, inuestigat aliquod eius prædicatum formans conceptum de natura illa, & enunciat talē conceptum vel prædicatum de re dicendo, c^{el}ū est corpus in corruptibile, homo est animal, inter rem ad ex extra & ipsammet ut est sic apprehensa, vel concepta ab intellectu consurgit quedam conformitas, quæ representant per hanc copulam, est, opposita aut modo consurgit disformitas, si alius ter apprehendat vel concipiatur, quam sit conueniens rei. Hanc igitur conformitatē Herueus vocat veritatē formaliter, disformitatē vero falsitatē. Quæ quidem sunt respectus non reales, sed rationis pñtes operationem intellectus. Nā remoto omni intellectu, res non conciperetur conformiter, nec disformiter, ex pñtiales respectus non convergerent. Præterea, eiusdem ad seipsum est respectus

T R A C T A T V S

Etus rōnis , cū non sint extrema realia realiter distincta,
cū igit̄ hic respectus sit eiusdē rei, vt habet esse ad extra
ad seipsā, vt est apprehēsa ab intellectu erit respūs rōnis.

Posita declaratione, sic probō conclusionem.

Quod distinguitur ē ens reale est ens rationis, quia
non datur medium inter ens reale, & ens rationis, sed vo-
rum distinguitur ē ens reale, ex 6. Met. tex. 8. ergo veritas
sive verum est ens rationis. tunc vltra . Omne ens rōnis
est respectus vel negatio, vt pōt elici ex primo cap. huius
tract. vbi consideratū est ente reali, & ente rationis. Cō-
stat autem veritatem non esse negationem . ergo est re-
spectus, & ab omnibus communiter conceditur, quod
est cōformitas, sive adæquatio, sive cōuenientia, iuxta fa-
mosam diffinitionem qua dicitur, Veritas est adæquatio
rei & intellectus, ergo veritas est conformitas, quæ est
relatio rationis inter rem, vt habet esse ad extra, & ipsā-
met, vt habet esse cognitum in intellectu enunciante.

Sed aduerte, q̄ Herueus non loquit̄ de veritate vni-
uersaliter, sed solum de veritate cōplexa, quæ significat p
propositionem, de qua sola pertractat Philosophus in
primo peri her. & in 6. Metaph. tex. 8. Nunc autem quia
consideramus de vero, vt est transcendens, conueniens
est, vt perscrutemur de omnibus modis veritatis. Quod
& agemus pertractantes opinionem B. Thom.

Secunda opinio est B. Thom. præcipue in prima par-
te q. 6. pro cuius resolutione dico duo principaliter.

Primo, quot sint de ratione veritatis.

Secundo, quid sit veritas tam in re, q̄ in intellectus.

Quantum ad primum aduerte, vt elicitor ex doctrina
B. Th. præcipue in q. de veritate, q. prima art. 8. q̄ duo in-
cluduntur in ratione formalis veritatis. s. absolutum & re-
spectus, quod, quidem absolutum, aliquando est natura rei
intelligibilis, aliquando est species intelligibilis, aliquā-
do est conceptus formatus ut plenius dicemus infra . &
respectus aliquando est rei ad intellectum, aliquā est in-
tellectus ad rem, qui aliquā est realis, aliquando est ratio-
nis, vt declarabitur infra. Iterum aduerte, quod abso-
lutum

lūtum inclusu-
taliter, sed no-
te rei. Respect
& qm̄ vnumq
ie est, quod so-
Veritas est ad
sumuntur, & equ
habeatur plen
& respectum,

Tu igit̄ ad
Veritas est en-
culatiuo sive p
co, quia alio
practicō, & ali
causa suæ pro-
matur ideæ gl
causa produce
dius quia diffo
lapis, verū au-
mente primæ
tur aut intellect
ut est, & diffe
aut conformit
præsentatiua,
titate rei form
prehensa per i
co, si vis rect
libus respectu
artificiati est;
tas rei nālis et
a qua pender,
tem, si vero c
speculatiui, si
conformatur
tatiuo, vel co
actum intellect
vt cum prædi

lutum inclusum in ratione veritatis, est veritas fundamen-
taliter, sed non formaliter fundatur. n. veritas in entita-
te rei. Respectus autem inclusus dicitur veritas formaliter,
& quoniam unumquodque solet diffiniri per suum formale, i-
de est, quod solet allegari haec diffinitio, ut famosissima,
Veritas est adaequatio rei & intellectus, pro eodem autem
sumuntur, & equatio, conformitas, & similitudo, verum ut
habeatur plena notitia diffiniemus ipsam per absolutum,
& respectum, & ut est in re, & ut est in intellectu.

Tu igitur aduerte, quod veritas in re sic diffinienda est,
Veritas est entitas rei, ut conformis intellectui, siue spe-
culatio siue practico. dico autem speculatio siue practi-
co, quia alio modo conformatur entitas rei intellectui
practico, & aliter speculatio. Nam performatum practico, ut
causae suae productiæ, vnde dicitur verus gladius, quia perfor-
matur idea gladij existenti in intellectu artificis, quæ est
causa producendi gladii ad extra. econtra dicitur falsus gla-
dius quia disformis est eidem idea, & in quilibet dicitur verus
lapis, verum aurum, quia conformans ideis existentibus in
mente primæ causæ agentis ad instar artificis. Conforma-
tur autem intellectui speculatio, quia ab eo cognoscitur si-
cuit est, & disformatur, quoniam aliter cognoscitur quam sit. Hec
autem conformitas vel disformitas fit mediante specie re-
presentativa, & conceptu incomplexo vel complexo, de en-
titate rei formatis ab intellectu, quibus res ad extra ap-
prehensa per intellectum habet correspondere. Et idcirco,
si vis recte diffinire veritatem in artificiatis vel in na-
libus respectu intellectus practici, sic diffinies, Veritas
artificiati est performitas eius ad ideam a qua pendet. Veri-
tas rei naturalis est conformitas eius ad ideam primi agentis
a qua pendet, falsitas autem diffinienda est per disformita-
tem, si vero diffinire eam volueris respectu intellectus
speculativi, sic diffinies, Veritas in re, est entitas rei, ut
conformatur speciei intelligibili tanquam suo representa-
tivo, vel conceptui incomplexo aut complexo, qui per
actum intellectus, de re praedicantur, sicut est vel non est,
ut cum praedicatur vera diffinitio de diffinito.

T R A C T A T V S

Facta consideratione de veritate, ut est in re, si vis ea diffinire, ut est in intellectu, distingues ut supra de intellectu speculatiuo & practico, si respectu practici, dicit duo. s. ideam, & correspondentia sive conformitatem ad idearū, qm̄ exemplar & exemplatū debent corresponde, & sic diffinies eā, Veritas in intellectu practico est id. ea vt causa productiva, conformis ideato vt proprio effectui. Si respectu intellectus speculatiui, dicit duo. s. ab solutum quod erit aut species intelligibilis, aut conceptus incomplexus. puta animal rationale, aut conceptus complexus, ut hominē esse animal rationale, & dicit respectum conformitatis hūmōi speciei vel conceptus ad rē cognoscibile, & tunc sic diffinies eā, Veritas in intellectu speculatiuo est species intelligibilis, vel conceptus incomplexus aut complexus, ut conformes & adæquati rei ad extra, ēm quod per intellectum apprehenditur. Ex his ergo patet quid sit veritas ēm doctrinam B. Th. tamē re quam in intellectu, sive practico sive speculatiuo.

Quantum ad ēm principale propositum in principio huius capituli. s. an respectus inclusus in ratione veritatis sit realis vel rationis, aduerte, q̄ aliter dicendum est ad mentem Heruei, & aliter ad mentem B. Th. Nam ēm Herueum, ut declaratum est supra in tertia conclusione sua, semper est respectus rationis, quoniam sequitur apprehensionem rei ab intellectu in comparatione rei ad extra, ad seipsum, ut est apprehensa.

Secundūm doctrinā vero B. Tho. ab vtroq; abstrahit, qm̄ aliquā est realis, aliquā est rationis. ad cuius evidentiā aduerte, q̄ res alio modo comparatur ad intellectum diuinum, alio modo ad ad intellectum creatum. Quantum ad intellectum diuinum, vel cōparatur essentia sua ad ipsum, quam mere speculatiue intelligit, vel comparatur creatā, quā practice intelligit. Si respectu essentia, sic dico q̄ respectus ille est mere rationis ex parte vtriusque, qm̄ intellectus diuinus & essentia sua, cum non habeant adiuicem oppositionem relatiuā, non distinguuntur realiter, sed relatio realis, ut diximus supra in secunda diuisione

diuisione entis reāta realiter, erit et & diuinum intellectum est eiudem ad se parte diuini intellectus est relatio rationis creatura, omnia. Et propterea, lis, Deus vt causam ordinis cum inter intellectum te diuini intellectus vero creaturæ respectus ad diu. Est enim sicut re qui est realis ex tempore quo creata est enim sicut re esse realis, qm̄ re realiter existent.

Quantum ad intellectum ut supra, de speculatiuo dico, q̄ intellectam relatio rationis sua, aliquando impliciter potest a.

Primo, ut ex intellectu inter mouens & ad aliiquid illam mouens est agens, secundūm vniuersalitatis secundi modi.

Secundo, cōparatiuum sicut in nostra speculatiua, sed ex. 5. Met.

diuisione entis realis, requirit extrema realia & diuisio-
nēa realiter, erit ergo inter diuinam essentiam intellectā
& diuinum intellectū intelligentē talis respectus, qualis
est ciuidem ad seipsum. Si respectu creaturæ dico q̄ ex
parte diuini intellectus, tam practico quām speculatiuo
est relatio rationis, qm̄ diuina intellectio non pendet
creatura, omnia enim intelligit in essentia sua.

Et propterea, ut diximus in secunda diuisione entis rea-
lis, Deus ut causa creaturæ per intellectum, non est ciui-
dem ordinis cum creatura, ut illic declaratum est, ergo
inter intellectum diuinum practicum & creaturā, ex par-
te diuini intellectus non est relatio nisi rationis, ex par-
te vero creaturæ, dico q̄ toto tempore quo existit, talis
respectus ad diuinum intellectum practicum est realis.
Est enim sicut respectus effectus ad causam productiua,
qui est realis ex 5. Metaph. cap. ad aliquid, pro illo vero
tempore quo creatura non existit, est respectus rationis
est enim sicut respectus non entis ad ens, qui non potest
esse realis, qm̄ relatio realis requirit extrema realia, &
realiter existentia, si debet esse relatio realis & actualis.
Quantum ad intellectum creatum, distinguendū est,
ut supra, de speculatiuo vel practico. De intellectu spe-
culatiuo dico, q̄ aliquā est inter intellectum & rem intel-
lectam relatio realis mutua, aliquando realis non mu-
tua, aliquando rationis tantum, nam res intellecta tri-
pliciter potest ad intellectum comparari.

Primo, ut existens actu & mouens intellectum ad sui
intellectionem, & sic inter ea est talis relatio, qualis est
inter mouens & motum. Constat autem in 5. met. cap.
ad aliquid illam esse relationem mutuam realem, nā mo-
vens est agens, & motum patiens, sed apud Aristot. ibi-
dem vniuersaliter inter agens & patiens est relatio reg-
is secundi modi, quæ est mutua.

Secundo, cōparatur res intellecta ad intellectū specu-
latiuum sicut mensura ad mensuratū, pendet. n. scientia
nostra speculatiua ab obiecto, sicut mensuratū a mensu-
ra, sed ex 5. Met. cap. ad aliquid, inter mensuram & men-
suratū

T R A C T A T U S

suratum datur relatio realis, ex parte mensurati, quoniam pendet a mensura, sed non ex parte mensuræ, quoniam est independens a mensurato, & huiusmodi relatio est tertio modo relatiuorum, ve patet ibidem.

Tertio comparatur res intellecta ad intellectum, eo tempore quo non existit, & tamen de ea intellectus enunciat aliquid sibi competens ex rei natura, ut dum hyemali tempore enunciat de rosa esse florem odoriferum, & tunc ly esse dicit respectum conformitatis inter prædicatum & subiectum, quem constat esse respectum rationis, quoniam consurgit ex apprehensione intellectus. & quoniam obiectum non existens non potest fundare respectum realem, diximus. n. supra in secunda diuisione entis, q[uia] relatio realis requirit extrema realia existentia actu.

De intellectu autem practico, in quantum per habitum scientiae practicæ est causa productiva rei, sicut artifex per scientiam vel artem est causa sui artificati, dico, q[uia] semper est realis mutua, sed aliquando potentialis, actualis, nam obiectum scientiae practicæ, vel est actu productum vel producibile, si primo modo, sic inter ipsum & intellectum practicum est talis relatio, qualis est inter causam & effectum, q[uia] constat esse realem mutuam, ex 5. Met. c. ad aliquid, si secundo modo, sic non erit realis actualis mutua, q[ui]m extremum alterum non est actu, erit autem talis relatio, qualis ponitur inter calefactiu[m] & calefactibile & generativum & generabile, quam possumus appellare mutuam potentiam, q[ui]m & si alterum extremum non sit actu, est tamen in potentia passiva. Ex omnibus ergo dictis patet, q[uia] secundum viam Thomisticam respectus conformitatis inclusus in ratione veritatis aliquando est realis mutuus aliquando realis non mutuus, aliquando est rationis tantum, & ideo ab omnibus abstrahit.

Repugnantia vero quæ videtur esse inter Herueum qui tenet, h[ab]et respectum esse tamen ens rationis, & B. Th. tenentem esse aliquando realem, aliquando rationis, sic concordari potest. Loquitur enim B. Th. de omnibus modis quibus sumitur veritas sive in te, sive in intellectu,

Et

Est diffiniente, et non, & creato. Ite, ut est intellectus non negaret B. ratus sit ens rationis dicitur ens extra dinem prædicati prehensione inter de re ad rem ipsi homine, & aduentiam, sive adæquationem, dicens, homo est sic sentiat patet inquit, Ex quo p[ro]tellesto, non in cut in tali comp[aratione] quæ propriæ sunt rum vnaquæque &c. Patet ergo pugnantiam, sumtu enunciatiuo.

De b[ea]titudine

C Itca Tra Primo, Secundum, Tertio, quia d[icitur] etum; declarando Reliquas eius con finis, & primi capitulo, nunc, quas came autem non egredi presentem tractata.

Quantum ad Boni, vnum ut in quidem est esse re

Etū diffiniente, enunciante, practieo, speculatiuo, diui-
no, & creato. Herueus autem loquitur solum de verita-
te, vt est intellectu enunciatiuo. Loquendo ergo de hoc
non negaret B. Th. quin huiusmodi respectus conformi-
tatis sit ens rationis, vt diuiditur contra ens reale, quod
dicitur ens extra animam. Dicit enim talis respectus or-
dinem prædicati ad subiectum, qui ordo consurgit ex ap-
prehensione intellectus comparantis id quod intellexit
de re ad rem ipsam, intellexit enim animal rationale de
homine, & aduertit id conuenire sibi, & hanc conuenien-
tiā, siue adæquationē explicat per enunciationem
dicens, homo est animal rationale. Et quidem q̄ B. Th.
sic sentiat patet in 6. Metaphy. in expositione text. 8. vbi
inquit, Ex quo patet, q̄ talis compositio est solum in in-
tellecto, non in rebus. Et ideo illud quod est ita ens, si-
cūt in tali comparatione consistens, est alterum ab his,
quæ proprie t̄ sunt entia, quæ sunt res extra animam, qua-
rum unaquæque est, aut substantia, aut quale, aut quantū,
&c. Patet ergo inter Herueum & B. Th. nullam esse re-
pugnantiam, sumendo præcise veritatem, vt est in intelle-
ctu enunciatiuo. Hæc de vero dicta sint.

De bono.

Cap. VI.

Circa Transcendens Bonum considerabimus trias
Primo, quot sint de ratione eius, vt bonum est,
Secundo, duplicem eius diuisionem.

Tertio, quia determinabitur bonum includere respe-
ctum, declarandum est quomodo est nomen respectiuū.
Reliquas eius conditiones, quomodo habeat rationem,
finis, & primi causantis, & felicitantis, dimittimus pro-
nunc, quas tamen considerabimus in Theologia. Nunc
autem nō egrediemur limites metaphysicalos, s̄ in quos
præsentem tractatum disponimus.

Quantum ad primum aduerte, q̄ duo sunt de ratione
Bonī, unum vt materiale, alterum vt formale, materiale
quidem est esse rei, quod est primum fundamentum bo-
nitatis.

T R A C T A T V S

bitatis. nam bonum ut bonum habet rationem perfecti; est. n. natura boni, perficere id cuius est bonū, vñs quod que autem in tñ est perfectū, in quantum est actu, in tantum est actu inquantū habet esse, qm̄ esse est prima actus litas trahens rem à potentia ad actum. Ergo esse rei actualis est māle, & fundamentū in ratione boni. Ex quo sequitur, q̄ entia rationis non sunt bona, vt sic, qm̄ neque habet esse per se, neq; subiectum in alio, vt declaratum est supra in prima diuisione entis; nec entia chimerica, q̄ non ponuntur in rerum natura, nec mathematica, vt considerantur a mathematico. i. vt abstrahunt a materia sensibili, vnde inquit Arist. in 3. Metaph. tex. 3. Non potest esse principium motus, nec ratio boni in rebus immobili bus: i. in mathematicis, similiter mā prima ēm̄ se non potest dici bona, cum sit ens in pura potentia, & oēm suam perfectionem trahit a forma, per quam fit actu, vnde & Philosophus inquit, in primo phys. tex. 81. Existente forma quodam diuino, & optimo appetibili, aliud quidem h̄tium ipsi dicimus. i. priuationem, cū igitur materia ex se sit adiuncta priuationi, & priuatio habeat rōnem materiali, iuxta Phm̄ ibidem, sequitur q̄ nec ex se inquantum est ens in pura potentia, nec ratione priuationis, sed tantum ratione formæ per quam fit actu, & est cognoscibilis, potest dici bona. Item nec entia, quæ sunt in pura potentia agentis, & non in potentia passiva, vt alter mundus producibilis, sicut aliquo modo bona, extra causam agentem, quia nullum esse habent extra agentis, neque actuale, neque potentiale.

Formale autem indivisum in ratione boni est respectus, & ordo ad appetitum, sicut. n. verum despicit intellectū, sic bonum est perfectuum appetitus. In rōne autē perfectiū includitur respectus, est. n. perfectiuū alicuius perfectibilis pfectiuū, sicut calefactiuū alicuius calefactibilis calefactiuū, patet ergo, q̄ in ratione boni īcludit respectus perfectiū, p̄ quē distinguīta. quolibet alio transcendentē, & ideo per ipsum, vt per suū formale diffinitur, & se habet ut differēcia complens rationē ejus.

Quantum

D
Quantum ad
nem boni
Prima est, Bon
dum quid, & bon
existens sub esse
accidentali perfe
sub suo esse subst
rentibus ad perfe
dicitur bonus ēm̄
lo actu, & hanc qu
entis. Cum aut̄ a
nenerit siue natura
simpliciter, pp̄ qu
bonum secundū
simpliciter & ens
quo ad prædicata
simpliciter actu,
generatio secundū
simpliciter sumit
mā substantiali, n
prius erat in pura
ratione simplicite
habent opposito
Secunda diuisi
honestum, & dele
est metaphysicalis
vbi sup̄ hoc tripli
uiter me expedio
& nō gratia sui et
liquā exteriora n
gratia sui est app
tes. Bonū delectat
aut̄ apparēter, et c
tē. Nā delectatio
Quantū ad ter
tius est de ratione
bonum est nomine

Quantum ad secundum aduerte duplēm diuīſio
nem boni.

Prima est, Bonum est duplex scilicet bonum secun-
dum quid, & bonum simpliciter. bonum ēm quid est res
existens sub esse substantiali, preſcindendo ab omni esse
accidentali perfectiō, Bonū simpliciter est res existens
sub suo esse substantiali, & omnibus accidentibus confe-
rentibus ad perfectionē suam. v.g. Homo statim genit
dicitur bonus ēm quid, pro quanto habet esse substantialia-
le actu, & hæc quidem bonitas, ſolet nominari bonitas
entis. Cum aut̄ ad perfectionem ſibi conuenientem de-
venerit ſive naturalis ſive moralis, tunc dicitur Bonus
simpliciter, pp quod aduerte, q̄ opposito modo ſe habet
bonum secundūm quid, & ens secundūm quid, Bonum,
simpliciter & ens simpliciter, nam dicitur ens ēm quid
quo ad prædicata accidentalia, ſecundūm quæ res non ſic
simpliciter actu, ſed actu ralis, & ſecundūm hoc ſumitur
generatio ſecundūm quid ex 5. Physic. tex. 7. Ens vero
simpliciter ſumitur ab esse substantiali, quod eſt a for-
ma substantiali, nam per eam fieri ſimpliciter actu, quæ
prius erat in pura potentia, & ſecundūm hoc ſumitur ge-
neratio ſimpliciter ex 5. Phys. tex. 7. patet ergo quod ſe
habent oppoſito modo.

Secunda diuīſio eſt, Bonum triplex inuenitur, utile,
honestum, & delectabile, verum quia hæc diuīſio non
eſt metaphysicalis, ſed potius moralis, vt patet in 8. Eth.
vbi ſup hoc triplici bono assignat triplex amor, ideo bre-
uiter me expedio. Dicitur bonum utile, quod pp alterū,
& nō gratia ſui eſt appetibile, ſicut cibus & potus, & re-
liquā exteriora nobis deferuentia. Bonū honestū eſt, q̄
gratia ſui eſt appetibile, vt ſcientiæ ſpeculatiō, & virtu-
tes. Bonū delectabile eſt, prout quietat appetitum vere
aut apparēter, et q̄ nullā contineat utilitatē nec honesta-
tē. Nā delectatio formaliter eſt quies in bono adepto.

Quantū ad tertium, quia determinatum eſt. s. q̄ reſpe-
ctus eſt de ratione boni, declarandum eſt quomodo ly
bonum eſt nomen respectuum, vnde aduerte, q̄ nomen
reſpe-

TRACTATVS DE TRANSCEND.

respectuum est duplex. Quoddam est cuius significatum est respectus, ita q̄ totum suum esse est ad aliud se habere, sicut pater, filius, seruus, &c. Quæ solent dici relativa secundum esse, & sunt entia mere respectiva, quæ, ut sic, nullam dicunt perfectionem, quia dicunt tantum ordinem ad alterum. Quoddam autem est, cuius significatum est quid absolutum, & tamen non possunt cōcipi nisi conceptu relatio, & cum ordine ad alterum. Et huiusmodi solent appellari relativa s̄m dici, v.g. principium effectuum est quid absolutum, vnumquodque n. efficit p virtutem actiūam, quæ est, aut substantia, aut qualitas, & tamen non cōcipientur in ratione principij, nisi in ordine ad principiatum, quoniam principium est principiati principium, & causa causati causa, & scientia scibilis sciētia, & sensus sensibilis sensus. Ad propositum dico, quod bonum, sicut & verū, ex parte rei sunt nomina respectiva.

Secundo modo, licet enim dicant absolutum, tamen non sunt conceptibilia nisi in ordine ad alterum ex consequenti connotant respectum. Nam verum in re est natura rei, vt diximus supra, quæ tamen nō apprehenditur vt vera nisi per respectum conformitatis ad intellectum. Et bonum est esse rei, siue alia perfectio, quæ tamen nō potest concipi vt bonum, nisi per respectum appetibilis ad appetitum. Hæc de Bono transcendentis dicta sufficiant.

CHR
IAVI

IN M
A R

TRA C

Primo, quæ fi
Secundo, qua
Tertio, quæ ,
Quarto, quis
Quinto, qua
caphysice .

CHRY-

Quantum ad